

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR KOST- OCH IDROTTSVETENSKAP

Ekologisk livsmedelskonsumtion – i valet och kvalet

Olika aspekters inverkan vid ekologiska livsmedelsinköp

Sophia Hultgren och Ellinor Öjersson

Rapportnummer:	VT13-67
Examensarbete:	Kandidatuppsats 15 hp
Program:	Hälsopromotion/Kostvetenskap 180 hp
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vt/2013
Handledare:	Emmalee Gisslevik
Examinator:	Monica Petersson

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR KOST- OCH IDROTTSVETENSKAP

Rapportnummer:	VT13-67
Titel:	Ekologisk livsmedelskonsumtion – i valet och kvalet
Författare:	Sophia Hultgren och Ellinor Öjersson
Examensarbete:	Kandidatuppsats 15 hp
Program/kurs:	Hälsopromotion/Kostvetenskap 180 hp
Nivå:	Grundnivå
Handledare:	Emmalee Gisslevik
Examinator:	Monica Petersson
Antal sidor:	43 sidor inklusive bilagor
Termin/år:	Vt/2013
Nyckelord:	Ekologisk, konsumtion, livsmedelsinköp, livsmedelsval

Sammanfattning

Det råder en viss diskrepans mellan konsumentens attityd och inköpsbeteende när det gäller ekologiska livsmedelsvaror. En positiv attityd behöver inte innebära att konsumenten väljer att köpa ekologiska livsmedel när denne väl befinner sig i matbutiken. Ekologisk livsmedelskonsumtion är ett steg mot en mer hållbar samhällsutveckling med ambitionen att människors levnadssätt idag inte ska ha en negativ påverkan på framtida generationers sätt att leva. Det kortsiktiga synsätt och agerande som är typiskt för dagens generation ger upphov till viss oro eftersom sättet många lever på idag i flera avseenden inte är hållbart. Den ekologiska dimensionen av hållbar utveckling förespråkar en ökad ekologisk livsmedelskonsumtion, vilket skulle kunna bidra till en mer hållbar miljö i framtiden. Syftet med studien var att utforska vilka aspekter som studenter tar hänsyn till i sina livsmedelsval i en inköpsituation, med avseende på ekologiska livsmedelsvaror. Som datainsamlingsmetod användes medföljande observationer tillsammans med semistrukturerade intervjuer som tolkades med kvalitativ innehållsanalys. Analysen resulterade i sju aspekter som deltagarna tagit hänsyn till vid sina inköp, vilka ger upphov till slutsatsen att aspekterna *Hälsa*, *Miljö*, *Preferens*, *Samvete* och *Kännedom* gynnar ekologiska livsmedelsinköp samt att aspekterna *Miljö*, *Preferens*, *Pris* och *brist på Tillgänglighet* hämmar ekologiska livsmedelsinköp.

Innehållsförteckning

Introduktion	7
Syfte & Frågeställningar	8
Bakgrund	8
Hållbar utveckling - tre dimensioner	8
Miljökvalitetsmål och matens påverkan	9
Vad är ekologiska livsmedel?	11
Aspekter på ekologiska livsmedel	11
Vem köper ekologisk mat och hur mycket?	15
Metod	16
Design	17
Urval	17
Datainsamlingsmetoder	18
Databearbetning och Analys	20
Etiska överväganden	20
Resultat & Analys	21
Observationerna	22
Hälsa – Nyttig svensk mat utan kemikalier	22
Miljö – Närproducerade livsmedel odlade utan kemikalier	23
Preferens – Fin mat med fin kvalitet	23
Samvete – Bättre miljö för djur och människa ger en bra känsla	23
Pris – Att se värdet i matens högre pris	24
Tillgänglighet – Den som letar kan finna	25
Kännedom – Du vet vad du köper och vad du får	25
Diskussion	26
Metoddiskussion	26
Resultatdiskussion	29
Slutsatser och implikationer	32
Referenser	34
Bilaga 1 – Ekologiska livsmedelsmärkningar	39
Bilaga 2 – Anslag	40
Bilaga 3 – Valmöjligheter i livsmedelsbutiken	41
Bilaga 4 – Intervjuguide	42
Bilaga 5 – Exempel på analysförfarandet	43

Förord

I arbetet med den här uppsatsen har vi fått möjlighet att bredda våra kunskaper inom ämnesområdet hälsopromotion genom att få en större förståelse för sambandet mellan mat, hälsa, miljö och människa.

Vi vill rikta ett stort tack till de studenter som lät oss följa med dem till matbutiken när de skulle handla och på så sätt valde att medverka i vår studie. Ett stort tack riktas även till vår handledare som under arbetets gång bidragit med konstruktiv feedback, stöttning och goda råd på vägen.

Mycket nytta och nöje!

Sophia och Ellinor

Arbetsuppgift	Andel utfört (%) Ellinor/Sophia
Planering av studien	50/50
Litteratursökning	50/50
Datainsamling	50/50
Analys	50/50
Skrivande	50/50
Layout	50/50

Introduktion

“Sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs.” Så lyder definitionen av begreppet hållbar utveckling från World Commission on Environment and Development (1987, s. 43). En hållbar samhällsutveckling handlar således om att dagens utveckling inte ska hindra den framtida samhällsutvecklingen, samtidigt som både dagens och framtidens behov ska kunna tillgodoses. Johansson (2012) uttrycker en viss oro över den nutida generationens kortsiktiga synsätt och agerande i samhället, eftersom det riskerar ha en negativ påverkan på framtida generationers möjligheter att tillgodose sina behov. Det vida begreppet hållbar utveckling kan brytas ner i tre dimensioner; ekologisk (miljömässig), ekonomisk och social, vilka ständigt är i samspel med varandra. Centrum för uthålligt lantbruk (2010) framhåller vikten av en hållbar samhällsutveckling för att miljön inte ska belastas mer än nödvändigt och anger ekologisk livsmedelskonsumtion som ett steg i den processen. Genom att konsumera ekologiska livsmedel och därmed verka för en hållbar utveckling idag, kan en förändrad livsmedelskonsumtion bidra till en hållbar miljö i framtiden.

Statens offentliga utredning (SOU 2004:119) tydliggör den samklang som har visat sig finnas mellan miljö och hälsa, med livsmedel som den gemensamma nämnaren. Livsmedel som främjar hälsan visar sig i flera fall också främja miljön, och tvärtom. Baserat på flertalet gemensamma beröringspunkter mellan hälsa och miljö faller ekologisk livsmedelskonsumtion in som en del i ämnesområdet hälsopromotion. Hälsopromotion syftar till att ha ett *fokus på främjande* med hjälp av ett *processtänk* på en särskild *arena* där deltagarna får möjlighet att *delta* (Hanson, 2004). Genom att applicera Hansons (2004) definition av hälsopromotion på ekologisk livsmedelskonsumtion kan följande utfall ses. Främjande av en ekologisk livsmedelskonsumtion är en del av en långsiktig plan, med exempelvis livsmedelbutiken som arena, där konsumenten aktivt deltar i inköp och konsumtion av ekologiska livsmedel.

För konsumtion av ekologiska varor finns det dokumenterade skillnader mellan människors attityd och beteende (Ekelund, 2003). Många tidigare studier undersöker vilka attityder som finns till att konsumera ekologisk mat, dock har det samtidigt visat sig att dessa attityder tenderar att inte överensstämma med det faktiska beteendet. I Eklund (2003) framgår att tidigare forskning eftersöker studier kring beteendet i själva inköpsituationen, då det har visat sig att individer trots en positiv inställning till ekologiska varor inte handlar därefter. Med hänsyn taget till den rådande diskrepansen, samt till att ekologisk livsmedelskonsumtion är en del i att verka för en hållbar utveckling ligger den aktuella studiens fokus på att undersöka det faktiska beteendet vid ekologiska livsmedelsinköp, hos en viss demografisk grupp. Vad analysen av undersökningens resultat kan bidra med är att finna vad som kan stimulera fler till att köpa ekologiska livsmedel.

Syfte & Frågeställningar

Syftet med studien är att utforska vilka aspekter som studenter tar hänsyn till i sina livsmedelsval i en inköpssituation, med avseende på ekologiska livsmedelsvaror.

- Hur resonerar studenterna kring valet mellan ekologiska och konventionella livsmedel, i direkt anslutning till inköpssituationen?
- Vilka aspekter gör att studenterna väljer att köpa eller inte köpa ekologiska livsmedelsvaror?

Bakgrund

Hållbar utveckling - tre dimensioner

Begreppet *Hållbar utveckling* utvecklades och beskrevs av FN:s kommission för Miljö och Utveckling, även kallad Brundtlandskommissionen, som en utveckling där dagens behov tillgodoses utan att framtida generationers möjlighet till utveckling äventyras (WCED, 1987). Vidare diskuteras hur dagens generation handlar och agerar samt hur det rimligtvis skulle kunna påverka den framtida generationen och deras möjligheter att tillgodose sina behov. Hållbarhet handlar om att hushålla med knappa resurser. Användning av naturresurser på ett balanserat sätt är en sorts hushållning och Johansson (2012) gör gällande att miljöförstöring beror på att hushållningen av samhällets naturresurser har misslyckats. Trots att Johansson (2012) rapporterar om att dagens samhälle inte agerar på ett sätt som äventyrar framtida generationers möjligheter, finns ändå en viss oro över det kortsiktiga perspektiv som råder hos den nutida generationen. För att inte riskera att påverka kommande generations möjlighet att tillgodose sina behov kan ett långsiktigare synsätt hos dagens samhällstagare vara att föredra. Johansson (2012) hävdar vidare att den misslyckade hushållningen med naturresurser är ett exempel på nutidens närsynthet. Ett effektivt utnyttjande av naturresurser är också något som kännetecknar en hållbar samhällsutveckling.

Johansson (2012) förklarar att en helhetssyn krävs för att en hållbar utveckling ska kunna uppnås. Helhetsperspektivet tydliggörs av de tre dimensionerna som hållbar utveckling består i, nämligen den ekologiska, ekonomiska och den sociala dimensionen. Johansson (2012) resonerar kring hur de tre dimensionerna hänger samman och beror av varandra på olika sätt och klargör att det som ingår i den sociala dimensionen är sådant som har med människan och hennes samspel med andra att göra. Däribland ingår bland annat sammanhållning, delaktighet, sådant som främjar fred samt värnar hälsa och gemenskap. Även Statens offentliga utredning (SOU 2004:119) ser hälsa som en del av den sociala dimensionen av hållbar utveckling. Sammanhållning, delaktighet och gemenskap är faktorer som är betydelsefulla för människors engagemang för miljön samt förmågan att effektivt hushålla med dess naturresurser. Ett effektivt resursutnyttjande har i sin tur med samhällets välfärd att göra, vilken av Johansson (2012) anses

ingå i den hållbara utvecklingens ekonomiska dimension. Därmed tydliggörs kopplingen mellan den sociala och ekonomiska dimensionen, som båda tycks vara beroende av den ekologiska dimensionen och att den uppfylls från samhällets sida. Samtidigt kan den ekologiska hållbarheten anses bygga på social och ekonomisk hållbarhet, då det underlättar för samhället att arbeta med den ekologiska dimensionen om det finns resurser till det. Resurser som till exempel tid, engagemang, kollektiv vilja samt ekonomi. Resonemanget ovan visar på vidden av begreppet hållbar utveckling där ekologiska livsmedelsval endast utgör en liten del av diskussionen kring att skapa ett mer hållbart samhälle.

Miljö kvalitetsmål och matens påverkan

Sveriges regering presenterade i sin proposition (2000/01:130) till riksdagen 15 stycken miljö kvalitetsmål för Sverige som fastställts av riksdagen. Antalet nationella miljö kvalitetsmål utökades år 2005 till dagens aktuella antal, nämligen 16 stycken (Naturvårdverket, 2013). För att uppnå miljö kvalitetsmålen presenterar regeringen i sin proposition (2000/01:130) fem olika värden att utgå från, vilka handlar om (1) *människors hälsa*, (2) *den biologiska mångfalden och naturmiljön*, (3) *kulturmiljön och de kulturhistoriska värdena*, (4) *ekosystemens långsiktiga produktionsförmåga* samt (5) *god hushållning med resurserna*. Miljö kvalitetsmålen handlar om den ekologiska dimensionen av hållbar utveckling. Här syns en koppling mellan hälsa och miljö där mat visar sig ha en betydande roll, inte bara för hälsan. Sambandet mellan mat och hälsa kan enligt Statens offentliga utredning (SOU 2004:119) bestå i två olika perspektiv, främjande- respektive förebyggandeperspektivet. Främjandeperspektivet för mat tar avstamp i dess betydelse för god hälsa, medan förebyggandeperspektivet för mat utgår från de hälsorisker som mat dessutom kan medföra. Med hälsorisker menas risken att drabbas av hjärt-kärlsjukdom, övervikt eller fetma, viss typ av cancer och/eller diabetes till följd av vissa slags matvanor. Genom att förändra den typen av matvanor kan hälsorisker förebyggas, maten kan alltså främja hälsa och förebygga ohälsa. Vad Statens offentliga utredning (SOU 2004:119) visar är att livsmedel som främjar hälsa respektive förebygger ohälsa på många punkter sammanfaller med livsmedel som också främjar miljön, ur ett hållbarhetsperspektiv. Även regeringens proposition (2000/01:130) pekar på att det finns många beröringspunkter mellan hälsa och miljö, inte minst gällande mat. Modellen FSM (Första-steget-maten) som utformades av Dahlin och Lindeskog (1999) visar på förändringar i livsmedelskonsumtionen för ökade hälso- och miljövinster. De tre grundpelare som FSM vilar på är *Bra proportioner i maten*, *Förbättrade/minskade transporter* och *Miljöanpassad produktion*, vilket innebär bland annat större andel ekologiska livsmedel. Från FSM-modellen utvecklades utbildnings- och informationsmaterialet Ät S.M.A.R.T som bland annat anger en ökning av andelen ekologiskt för en mer hållbar livsmedelskonsumtion (Eliasson, 2003). Genom att redovisa dessa två metoder, FSM och Ät S.M.A.R.T, visar Statens offentliga utredning (SOU 2004:119) hur ekologiska livsmedel ingår i en hållbar livsmedelskonsumtion.

I ett sammandrag av en workshop under NOC (Nordic Organic Conference) framhåller Fredriksson (2009) att vissa är av åsikten att ekologisk produktion av livsmedel inte kommer att

kunna mätta all världens befolkning. Under workshopen diskuteras den här frågan tillsammans med andra frågor som berör hållbar respektive icke hållbar livsmedelsproduktion samt livsmedelskonsumtion. Även frågor kring hur väl dagens jordbruksproduktion mättar världen idag diskuteras. Deltagarna sammanfattar workshopen med att livsmedelsproduktionen, likväl som konsumtionen, behöver variera mer samt bli mer lokal. Lokala råvaror och en varierad livsmedelskonsumtion tycks vara att föredra ur ett hållbarhetsperspektiv. Av Fredrikssons (2009) resonemang att döma räcker det inte med en ekologisk livsmedelskonsumtion för att uppnå en hållbar livsmedelsproduktion eller -konsumtion, utan en mer omfattande förändring av hur livsmedel konsumeras och produceras krävs. Även Erik Steen Jensen, professor vid Sveriges lantbruksuniversitet, konstaterar vid NOC att det krävs mer än ett ekologiskt jordbruk för att uppnå en hållbar livsmedelsproduktion (Eckerrot, 2009).

Clarín och Johansson (2009) beskriver miljö kvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan* som att människans utsläpp av växthusgaser behöver minska, dock tycks inte en ökad konsumtion av ekologiska livsmedel kunna garantera en begränsad klimatpåverkan. Genom att välja livsmedel med låg klimatpåverkan kan konsumenten bidra till ett minskat utsläpp av växthusgaser, enligt Jordbruksverket (2008), men samtidigt hävdar Clarín och Johansson (2009) att det inte är en självklarhet att ekologiska livsmedel är bättre för klimatet än konventionella. Nilsson (2006) drar slutsatsen att det inte går att framhålla någon av de ekologiska vegetabilier som ingår i hennes studie som klimatvänligare än de konventionella. Samtidigt hävdar hon att ekologiska vegetabilier generellt sett kan anses vara miljövänligare, med avseende på växthusgasutsläpp, som i sin tur påverkar klimatet negativt. Nilsson (2007) diskuterar i sin litteraturgenomgång, vilken omfattar studier gjorda på fler livsmedelsgrupper än vegetabilier, hur ekologisk livsmedelsproduktion påverkar miljö kvalitetsmålen. Studien kommer fram till att ekologisk produktion har samma eller lägre mängd utsläpp av gaser med en negativ klimatpåverkan, jämfört med konventionell produktion (Nilsson, 2007). Clarín och Johansson (2009) påpekar att ekologisk livsmedelsproduktion berör fler miljö kvalitetsmål än *Begränsad klimatpåverkan*, nämligen *Ett rikt odlingslandskap*, *Giftfri miljö*, *Ett rikt växt- och djurliv*, *Grundvatten av god kvalitet* samt *Ingen övergödning*. Även om ekologisk livsmedelskonsumtion inte tycks ha någon påtaglig påverkan på klimatet finns det alltså andra miljö kvalitetsmål som påverkas positivt i större utsträckning av en ekologisk livsmedelskonsumtion. Både Landsbyggsdepartementet (2012) och Statens offentliga utredning (SOU 2004:119) menar också att ekologisk produktion kan bidra till att de uppsatta miljö kvalitetsmålen nås. Eftersom kemiska bekämpningsmedel inte är tillåtna i ekologisk produktion bidrar det till mindre mängd bekämpningsmedelsrester i livsmedel, förbättrad grundvattenkvalitet samt ökad biologisk mångfald. Statens offentliga utredning (SOU 2004:119) framhåller även att en ökad ekologisk livsmedelskonsumtion kan bidra till minskad övergödning samt ett rikt odlingslandskap, liksom Clarín och Johansson (2009) nämnt ovan.

Vad är ekologiska livsmedel?

Ekologiska livsmedel skiljer sig från konventionellt producerade genom att konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel ersätts med hjälpmedel som bedöms som mer naturliga för miljön (EG 834/2007; Livsmedelsverket, 2013a). Ekologiska livsmedel får heller inte omfattas av strålning eller genetiskt modifierade organismer och för djur gäller exempelvis att de ska få utlopp för sitt naturliga beteende, varför det bland annat är viktigt att djuren i största möjliga mån får vistas utomhus.

För att en producent ska få marknadsföra och märka sina produkter som ekologiska krävs att de uppfyller EU:s regler för ekologisk produktion enligt EU:s förordningar, varpå alla EU-länder därför är skyldiga att upprätta ett nationellt kontrollsystem för certifiering och kontroll av ekologiska produkter (EG 834/2007; EG 889/2008; Riksdagen, 2010). Dessa kontrollorgan har rätt att certifiera enligt EU:s regler, vilka ligger till grund för certifieringen. Denna certifiering ger producenten rätt att använda EU:s logotyp för ekologisk produktion som sedan den 1 juli 2010 är obligatorisk på färdigförpackade ekologiska livsmedel (EU-kommissionen, 2012). Samma kontrollorgan ansvarar även för certifiering av KRAV:s regler, vilka också bygger på EU:s förordningar (EG 834/2007, EG 889/2008) men som dessutom omfattar villkor som i vissa avseenden är mer långtgående och striktare än EU:s regler (Riksdagen, 2010). KRAV (2010) är en icke vinstdrivande ekonomisk förening som representerar både konsument- och producentintressen. Föreningen bildades år 1985 med syftet att skapa en trovärdig märkning av ekologiska livsmedel.

Aspekter på ekologiska livsmedel

Flera studier har belyst olika aspekter vilka har visat sig vara betydelsefulla för ekologiska livsmedelsval. I konsumentens val mellan ekologiska och konventionella livsmedel finns följande aspekter att ta hänsyn till, enligt nedan angivna referenser.

Pris

Enligt Ngobo (2010) spelar ekonomin en viktig roll när det kommer till konsumtion av ekologiska livsmedel, vilket även Kihlberg och Risvik (2007) upptäckte i sin undersökning med 184 deltagare. Ungefär hälften av deltagarna angav att de inte skulle köpa ekologiska livsmedel med ett märkbart högre pris än dess konventionella motsvarighet. I en översiktsartikel bekräftar Pearson, Henryks och Jones (2010) den diskrepans mellan attityd och beteende som råder hos den ekologiska livsmedelskonsumenten. Artikeln visar på att man inom forskningen kring ekologisk livsmedelskonsumtion generellt är eniga om att denna diskrepans till största del beror på att ekologiska livsmedelsprodukter har ett högre pris än sina konventionella motsvarigheter. Magnusson och Biel (2005) menar att det framför allt är personer med ett svagare miljöengagemang som är känsliga för stora prisskillnader mellan mer eller mindre miljövänliga varor, vid det faktiska köptillfället.

Preferens

Majoriteten av deltagarna i studien gjord av Kihlberg och Risvik (2007) ansåg att ekologisk mat smakade bättre än konventionell mat. Kvalitet är något som Pearson et al. (2010) menar att den ekologiske konsumenten föredrar och värdesätter som en egenskap hos den ekologiska livsmedelsprodukten. Det tycks alltså finnas en uppfattning bland konsumenter att ekologiska livsmedelsvaror har en högre kvalitet än konventionella, vilket påminner om vad Wivstad (2013) gör gällande kring hur ett merpris har ett samband med varans mervärde (se vidare s. 15).

Etik

En studie gjord av Pino, Peluso och Guido (2012) där italienska konsumenter har delats in i två grupper, beroende på inköpsfrekvens av ekologiska livsmedel, visar att de som regelbundet köper ekologisk mat drivs av etiska aspekter. Det innebär att de är medvetna om att moraliska överväganden är av betydelse inom livsmedelskonsumtion. Värt att notera är att den nämnda studien omfattar attityder och inte direkta beteenden. Dock menar Pino et al. (2012) att kopplingen mellan konsumenternas avsikt att handla ekologiskt och deras etiska engagemang i frågan kan påverka deras köpintention positivt. Honkanen, Verplanken och Olsen (2006) har i sin studie, med drygt 1200 vuxna personer i Norge, fått liknande resultat som den italienska studien. Konsumenter med etiska bekymmer angående djurens respektive miljöns välmående visar sig ha en positiv attityd till ekologisk mat i större utsträckning än konsumenter som inte tar hänsyn till etiska aspekter. Honkanen et al. (2006) hävdar att sannolikheten att konsumenten ska konsumera ekologisk mat är större vid närvaron av en positiv attityd. I sina implikationer antyder Honkanen et al. (2006) att personer som bryr sig om Fairtrade¹ och vikten av mänskliga rättigheter kan tillhöra samma grupp konsumenter som de ovan nämnda, vilka influerades av etiska aspekter.

Livsmedelssäkerhet

Konsumenters oro kring livsmedelssäkerhet är enligt Williamson (2007) en av de huvudsakliga orsakerna till en ökad efterfrågan på ekologiskt odlade livsmedel. Pino et al. (2012) visar att de som köper ekologiskt någon enstaka gång, till skillnad från de regelbundna konsumenterna, tar hänsyn till livsmedelssäkerheten när de väljer. Att argumentera för att ekologiska livsmedel är säkrare än konventionella kan bidra till att konsumenter som väljer ekologiskt vid enstaka tillfällen blir motiverade till att öka sin ekologiska livsmedelskonsumtion, enligt Pino et al. (2012). Att det ekologiska livsmedlet anses säkrare kan antas bero på att den ekologiska livsmedelsproduktionen är fri från många av de bekämpningsmedel som används inom konventionellt jordbruk. Enligt Magnusson och Biel (2005) kan ett sådant antagande vara en bidragande faktor till varför många uppfattar ekologiska livsmedel som mer hälsosamma, jämfört med konventionella.

¹ Rättvisa handelsvillkor

Med avseende på de olika kemikalier som ingår i bekämpningsmedel och gödningsmedel samt andra miljöförorenade ämnen som kan finnas i konventionell livsmedelsproduktion men inte i ekologisk, uppkommer diskussioner kring livsmedelssäkerheten. Magkos, Arvaniti och Zampelas (2006) delger sin uppfattning om att ekologisk mat inte behöver likställas med säker mat. På grund av brister i den undersökta litteraturen drar Magkos et al. (2006) inga slutsatser kring att ekologisk mat skulle vara säkrare än konventionell mat, utan menar att det finns andra faktorer som talar till fördel för ekologiskt än just säkerhetsaspekten. Livsmedelsverket (2013b) går den 8:e april ut med ett pressmeddelande angående rester av bekämpningsmedel i mat. Budskapet är att det inte finns någon anledning till oro kring bekämpningsmedelsrester i vår mat eftersom halterna av bekämpningsmedel i de flesta fall är låga och ingen hälsorisk föreligger. Bekämpningsmedelsrester som överstiger uppsatta gränsvärden, vilket avser högsta tillåtna halt av respektive bekämpningsmedel, menas vara ovanligt. Gränsvärdena baseras, enligt pressmeddelandet, bland annat på att maten ska vara säker och värdena är fastställda med viss marginal för att alla i samhället säkert ska omfattas.

European Food Safety Authority (EFSA, 2013) diskuterar i sin rapport potentiellt riskabla effekter som kan uppkomma vid kombinationer av de kemikalierester som idag återfinns i livsmedel. Totalt genomfördes över 77,000 tester på cirka 500 olika livsmedel där halterna av bekämpningsmedelsrester analyserades med utgångspunkt i de gränsvärden som idag är lagstadgade. Hälften av proverna hade mätbara nivåer av bekämpningsmedelsrester som låg över rapporteringsnivå, vilket är då minsta uppmätta resthalten ligger strax under eller på gränsvärdet. I ungefär två procent av de analyserade livsmedlen uppmättes kemikalierester som översteg gränsvärdet. Rapporten framhåller även att ett fåtal av de konventionellt odlade livsmedlen visade sig ha tillräckligt höga halter av kemikalierester för att det skulle kunna innebära akuta risker för konsumenten vid konsumtion av dessa livsmedel. Det var dock inga av de ekologiskt odlade livsmedlen som uppnådde så höga nivåer av kemikalierester. I alla livsmedelsgrupper förutom animaliska produkter överskred de konventionellt odlade produkterna gränsvärdena i högre utsträckning än de ekologiskt odlade.

De begränsningar som finns med dagens metoder gällande bedömning av de risker som konsumenterna kan utsättas för är att varje enskilt bekämpningsmedel beräknas var för sig, istället för att deras kombinationseffekter undersöks (EFSA, 2013). EFSA intar en avvaktande ställning och menar att dagens metodik för att både mäta och bedöma de omtalade kombinationseffekterna behöver utvecklas för att på ett tillfredsställande vis kunna användas till att genomföra korrekta riskanalyser för bekämpningsmedel, med avseende på kombinationseffekter. Eftersom konsumenterna kan utsättas för mer än ett bekämpningsmedel, antingen i en måltid eller under en längre period, är det av betydelse att bedöma huruvida den kombinerade exponeringen för olika bekämpningsmedel utgör en risk för konsumenters hälsa.

Hälsa & Miljö

Pearson et al. (2010) menar att en av huvudorsakerna till att konsumenter köper ekologiska livsmedel är oro för nedbrytningen av miljön och förändring av dess naturliga tillstånd. Dock tycks inte den ekologiska konsumtionen drivas av miljövärden i lika stor grad som den drivs av värden som har mer direkta och personliga fördelar, menar Konsumentverket (2006). Miljö anses tillhöra kollektivet och inte den enskilda individen. Ett exempel på något som påverkar den enskilda individen skulle kunna vara oro för den egna hälsan vilket Pearson et al. (2010) i sin översiktsartikel beskriver som den främsta anledningen till varför konsumenter köper ekologiska livsmedel, vilket alltså bygger på att ekologisk mat har positiva hälsoeffekter. Det verkar finnas en uppfattning bland många konsumenter att just ekologiska livsmedel skulle vara mer näringsrika och därför hälsosammare än konventionellt producerade livsmedel (Williamson, 2007). Det finns begränsat med forskning som stöder den uppfattningen och kvaliteten på publicerad data kring näringsinnehåll i ekologiska livsmedel är sviktande. Dock kan en övervägande trend för högre näringsvärden i ekologisk produktion urskiljas, men dessa resultat är ej överförbara varken till alla livsmedel eller alla näringsämnen. Livsmedel uppvisar naturliga variationer i näringsinnehåll, vilket beror på många olika faktorer. Exempelvis jorden man odlar i, klimat, variationer mellan skördar, mognadsgrad eller hur djur utfodras. Även förvaring, färskhet samt bearbetning av livsmedel påverkar näringsinnehållet, varför Williamson (2007) efterfrågar mycket mer högkvalitativ forskning för att kunna bekräfta dessa påståenden.

Förtroendet med ekologiska livsmedel

Som en avslutande aspekt kring ekologiska livsmedel uppvisar Smith och Paladino (2010) ett vetenskapligt signifikant samband mellan konsumentens förtroendet med ekologiska livsmedel och det faktiska köpbeteendet av ekologiska livsmedelsvaror, samt deras avsikt att köpa ekologiskt. Liksom tidigare nämnd forskning pekar även Smith och Paladino (2010) på att oro för hälsan samt varans kvalitet är orsaker till att konsumenten avser köpa ekologiskt. Författarna pekar dessutom på subjektiv norm² som ytterligare en bidragande orsak. Attityden till ekologiskt beror också på en subjektiv norm men även på kunskap kring vad ekologiskt innebär samt hänsyn till miljön. Konsumentens förtroendet till den ekologiska varan är dock den enda faktorn vilken uppvisar ett signifikant samband med ekologiska inköp. Därför föreslår studiens upphovsmän att utbildning om ekologiska livsmedel skulle bidra till en ökning av konsumentens förtroendet med ekologiska produkter, vilket i sin tur skulle öka konsumenternas inköpsfrekvens av ekologiska livsmedelsprodukter. Smith och Paladino (2010) undersökte australiensares attityder till ekologiska livsmedelsprodukter, attitydernas påverkan på intentionen att köpa ekologiskt samt själva köpbeteendet. Studiens urval bestod av universitetsstudenter och bland annat därför ifrågasätts studiens generaliserbarhet, eftersom den gruppen antogs kunna ha en mer positiv attityd till ekologiska varor på grund av deras höga utbildningsnivå.

² Norm som personen *själv* har satt upp för sig själv att följa.

Vem köper ekologisk mat och hur mycket?

Beräkningar av försäljningen av ekologiska livsmedel och alkoholfria drycker utförs bland annat av Statistiska centralbyrån (2012b) vars rapport visar en stadig ökning av försäljningen sedan mätningarna startade 2004. I snitt kan en ökning på ungefär två procent ses av den totala livsmedelsförsäljningen under åren 2004-2011 (SCB, 2012a). Vid den senast publicerade mätningen uppgick den totala försäljningen av ekologiska varor till 4,1 procent vilket var i stort sett samma som under 2010 (SCB, 2012b). Dessa siffror bygger i hög grad på den information som livsmedelskedjorna ger, varför hänsyn bör tas till att försäljningsförändringar kan ha påverkats av förändringar i utbudet av ekologiska livsmedel såväl som förändringar i det totala utbudet av livsmedelsvaror.

Kunskaperna är begränsade angående konsumenters beslutsfattande vid inköpstillfället av ekologiska livsmedel (Ngobo, 2010). Ett antal studier har undersökt de olika faktorer som påverkar vid inköp av ekologiska produkter där de flesta studier fokuserar på konsumentprofiler³ och inte det faktiska beteendet i butiken. Konsumentundersökningar kan ge insikter i varför konsumenter köper ekologiska produkter, men de återspeglar inte hur konsumenterna verkligen gör. Sannolikheten att köpa ekologiska livsmedel är större hos höginkomsttagare, universitetsutbildade samt familjer bestående av äldre personer. Av Ngobo (2010) att döma tycks det vara mindre sannolikt att stora familjer köper ekologiska produkter. Holmberg, Steingrimsdottir och Svensson (2007) menar också att en högre ekologisk livsmedelskonsumtion och hög utbildning har ett samband, vilket även Padel och Foster (2005) hävdar i sin forskningsartikel från Storbritannien. Samma konsument tenderar också att tillhöra en högre social klass i samhället samt vara välbeställd, medan ålder varierar. Angående konsumenternas attityder till ekologiska livsmedel redovisar Magnusson, Arvola, Koivisto Hursti, Åberg och Sjödén (2001) att även attityden är mer positiv hos universitetsutbildade konsumenter, liksom hos kvinnor och unga konsumenter. Unga konsumenter definieras i artikeln över den aktuella studien som personer mellan 18-25 år.

För att konsumentens inköp och konsumtion av ekologiska livsmedel ska präglas av aktivt deltagande förutsätts att konsumenten har möjlighet att göra medvetna val vid inköpstillfället (SOU 2004:119). Medvetna val som baseras på kunskap och information om olika livsmedel tycks vara en förutsättning för en mer hållbar livsmedelskonsumtion. Wivstad (2013) lyfter fram kunskap och information om livsmedelsvarans mervärden som en premiss för konsumentens möjlighet till medvetna val. Mervärden kan vara god djurhållning, miljöpåverkan, bevara biologisk mångfald, kvalitet, hälsoeffekter med mera. För att konsumenten ska vilja betala ett merpris för en vara behöver denne information om varans mervärden. Det merpris som ekologiska livsmedelsvaror har, jämfört med konventionella, betalas av den konsument som både besitter kunskap om mervärdena samt tror på dem. Trovärdighet och tillit till det som ekologiskt

³ Exempelvis demografiska variabler

odlade livsmedel står för är avgörande för att konsumenter ska köpa dem, menar Wivstad (2013). Kopplingen mellan kunskap och ekologisk konsumtion stärks även av Zepeda och Deal (2009) som via semistrukturerade intervjuer med 25 stycken respondenter i USA önskar förstå varför konsumenter köper ekologisk och/eller närproducerad mat. Studien visar att den ekologiska konsumenten styrs av värderingar, föreställningar och normer samt kännetecknas av kunskap, informationssökande samt att matlagningskunskaper erhöles först senare i livet. Grankvist och Biel (2001) antyder att inköp av ekologiskt märkta livsmedelsvaror kräver vaneförändring eftersom livsmedelsinköp oftast baseras på vanor. Varor som inhandlas på regelbunden basis, anses av Hoyer (1984), karaktäriseras av en relativt oviktig valprocess samt ett beteende baserat på vanor. Ett sådant val av en vara kräver endast en begränsad mängd ansträngning, tid och tankeverksamhet.

Forskning har visat att trots en positiv attityd till ekologisk livsmedelskonsumtion tenderar konsumenter ändå inte köpa ekologiska livsmedel i den utsträckning som attityden vittnar om. (Ekelund, 2003). Tidigare forskning har visat att det råder en viss diskrepans mellan konsumentens attityd och beteende, rörande konsumtion av ekologiska livsmedel. Många konsumenter som vanligtvis inte köper ekologiska livsmedelsvaror har däremot en positiv attityd till den sortens varor (Grankvist & Biel, 2007). Eftersom de här konsumenterna, trots deras miljövänliga attityd till matvaror, ändå inte brukar köpa ekologiska livsmedelsvaror blir diskrepansen mellan attityd och beteende tydlig. Det är först när en ännu mer positiv attityd har utvecklats hos konsumenten och personen i fråga kopplar samman den "nya" attityden med sitt "gamla" nuvarande beteende, som beteendet kan komma att stämma bättre överens med attityden. Grankvist och Biel (2001) tolkas också ha funnit bevis på ovan nämnda diskrepans då de påstår att trots att konsumenten har kännedom om vad miljömärket på en vara står för, betyder det inte att den kunskapen påverkar konsumenten vid köptillfället. Ekelund (2003) framhåller inköpsituationen i konsumtionsledet som relativt utforskad och menar att fler studier kring konsumentens faktiska beteende i inköpsituationen efterfrågas, med anledning av att beteendet inte tycks överensstamma med konsumentens påstådda attityd.

Metod

Med en utforskande studie undersöktes ett relativt utforskat problemområde inom ramen för ekologisk livsmedelskonsumtion⁴ som berör inköpsituationen. Undersökningen bestod av medföljande observationer av deltagarna då de handlade i en livsmedelsbutik, vilka följdes av en kortare intervju som tillsammans med tidigare observation utgjorde det datamaterial som senare kom att analyseras. De ekologiska livsmedelsmärkningarna som studien omfattade var KRAV och EU:s logotyp för ekologisk produktion (se Bilaga 1).

⁴ Vid användandet av ordet konsumtion i samband med uppsatsens studie avses inköp, eftersom det är just inköp som har legat till grund för studiens genomförande.

Design

Då studiens syfte var att utforska olika aspekter som ligger till grund för konsumentens val av ekologiska livsmedel i inköpsituationen användes två olika undersökningsmetoder, vilket Patel och Davidson (2003) anger vara vanligt förekommande vid explorativa undersökningar och därför antog den här studien en explorativ design. För att kunna utforska sociala sammanhang valdes en tolkande ansats, även kallat interpretativistiskt perspektiv (Bryman, 2011).

Studien utgick från en induktiv forskningsansats vilket innebär att empiri samlas in utan någon tidigare vedertagen teori som utgångspunkt (Bryman, 2011; Patel & Davidson, 2003). Den insamlade empirin skulle kunna utgöra underlaget för att eventuellt utveckla en teori, vilken skulle gälla för undersökningens urvalsgrupp men inte nödvändigtvis för andra grupper. Bryman (2011) påpekar att en induktiv ansats kan associeras med ett kvalitativt angreppssätt, vilket framför allt blir synligt i analysen av den aktuella undersökningens insamlade empiri.

Urval

Studiens urval omfattade sex stycken universitets- och högskolestudenter från olika lärosäten i Göteborg. Deltagarnas ålder varierade mellan 22 år till 28 år, alla var kvinnor och utbildade sig till allt från gymnasielärare till civilingenjör. Urvalet var inriktat på universitetsstudenter eftersom tidigare forskning har visat ett samband mellan hög utbildning och hög ekologisk livsmedelskonsumtion (Magnusson et al., 2001; Padel & Foster, 2005; Holmberg et al., 2007). På så vis hoppades möjligheterna öka att hitta deltagare som i större utsträckning kände till ekologiska livsmedel. Med undantag för att deltagarna studerade på högskola eller universitet fanns inga andra exklusionskriterier för studiens urval, då den inte syftade till att jämföra eller kartlägga olika aspekter beroende på demografiska faktorer.

Urvalet skedde genom att sammanlagt fyrtio anslag sattes upp på Chalmers Tekniska Högskola samt Göteborgs Universitets olika fakulteter (se Bilaga 2). Samma anslag publicerades även elektroniskt på några av de facebooksidor som tillhör Göteborgs Universitet. Ytterligare en urvalsmetod tillämpades för att komplettera anslagen, då dessa inte gav tillräcklig respons. Som kompletterande urvalsmetod valdes kedjeurval, vilket Bryman (2011) förklarar som en urvalsprocess i flera steg. Det första steget i processen var att kontakta universitetsstudenter i vår bekantskapskrets. Det andra steget var att dessa i sin tur tog kontakt med andra studenter i sin omgivning. Processen genomfördes för att undvika en personlig relation mellan undersökningens deltagare och undersökningsledare. Kedjeurvalet resulterade i fem deltagare medan anslagen resulterade i en deltagare.

Datainsamlingsmetoder

Primärdatan samlades in under april 2013 vid sex olika undersökningstillfällen. Då målet med undersökningarna var att komma så nära inköpstillfället och beslutsfattandefasen som möjligt beslutades att datainsamlingen skulle bestå av två kompletterande metoder, nämligen medföljande observationer och individuella semistrukturerade intervjuer. Varje observation skedde i inköpsituationen då undersökningsledarna följde med en deltagare till en livsmedelsbutik och tog del av vilka varor som deltagaren köpte. Observationen låg delvis till grund för den direkt efterföljande intervjun. Användandet av de två metoderna liknade en teknik som Czarniawska (2007) har använt sig av vid fältarbete i det moderna samhället, nämligen shadowing. I stora drag innebär shadowing att man följer sina respondenter i en specifik situation och studerar deras handlingar, likt en skugga. Här lyfts vikten av att undersöka någonting i sitt sammanhang fram, då deltagarens agerande bekräftar vad denne säger på ett annat sätt än i en enskild intervjusituation.

Observationer

Varje undersökningstillfälle inleddes med en observation som var av ostrukturerad karaktär vilket, precis som Bryman (2011) beskriver det, innebär att det inte fanns något observationsschema. På avtalad tid träffades undersökningsledarna och deltagaren i anslutning till den av deltagaren utvalda livsmedelsbutik där undersökningen skulle genomföras. I informationen som delgavs deltagaren innan undersökningen framgick att studien önskade undersöka köpbeteenden med fokus på livsmedelsinköp, dock inte att det rörde sig specifikt om ekologiska livsmedel. Detta för att minimera risken att påverka deltagaren att välja och reflektera kring ekologiska livsmedel i högre utsträckning än vad personen normalt hade gjort. I direkt anslutning till att undersökningen inleddes fick deltagaren information om att gärna reflektera högt kring vilka aspekter som personen i fråga eventuellt tog hänsyn till i sina livsmedelsval. Deltagarna tilldelades en lapp med nedskrivna exempel på sådana aspekter (se Bilaga 3). Vikten av att deltagaren skulle handla precis som vanligt framhölls också samt att undersökningens avsikt absolut inte var att på något sätt bedöma eller kritisera livsmedelsvalen. Det önskemål som framhölls kring inköpets omfattning var att det skulle vara av något mer omfattande karaktär, motsvarande vad respektive deltagare ansåg vara ett veckoinköp. Det var helt upp till deltagaren själv att avgöra vilka varor respektive hur många som inhandlades. Innan undersökningens början noterades bakgrundsdata såsom kön, ålder samt studieinriktning. Även klockslag vid undersökningens början och slut noterades, liksom val av livsmedelsbutik. Observationerna ägde rum en gång per deltagare och varierade tidsmässigt mellan 20 minuter till 75 minuter. Båda undersökningsledarna deltog vid alla undersökningstillfällen, inklusive både observation och intervju. Observationen avslutades då deltagaren ställde sig i kassakön, varvid undersökningsledarna gick åt sidan för att hinna diskutera lite av det som iakttagits i butiken, inför efterföljande intervju.

Under hela observationen antecknades nyckelord som därefter sammanställdes så fort som möjligt till en mer utförlig redogörelse, då Patel och Davisson (2003) poängterar vikten av att så snart som möjligt sammanställa dokumentationen från observationen. Trots frånvaron av ett observationsschema fanns det en tanke från undersökningsledarnas sida om vilken typ av information som skulle registreras under observationen, dock ej i form av ett schema; (1) val av ekologiska varor, (2) eventuell tvekan i beslutsfattandet, (3) jämförelser, (4) om det fanns ekologiska alternativ i de fall deltagaren valde konventionella livsmedel samt (5) övergripande beteende i affären. Så mycket information som möjligt fångades i nyckelorden och det var ett särskilt fokus på att uppmärksamma information som den efterkommande intervjun kunde bygga på. Bryman (2011) betonar vikten av att föra anteckningar så diskret som möjligt, för att inte påverka deltagarens självmedvetenhet. De medföljande observationerna var icke deltagande i den bemärkelsen att undersökningsledarna inte deltog i inköpsförfarandet. Interaktion förekom dock med deltagaren när dennes reflektioner och kommentarer bemöttes av undersökningsledarna. Notera att ingen interaktion som på något sätt kunde påverka undersökningens resultat ägde rum under observationerna. Undersökningsledarna var kända för deltagarna i och med att deltagarna kände till att observationen ägde rum samt vilka som genomförde den. Det fanns dock ingen privat relation mellan observatör och deltagare för att undvika risken att deltagarens inköpsbeteende skulle påverkas i en viss riktning.

Intervjuer

Intervjuerna var av semistrukturerad karaktär, vilket enligt Bryman (2011) ger en viss struktur åt intervjun samtidigt som det ger deltagaren utrymme att tala fritt. Alla intervjuer utgick från en och samma intervjuguide (se Bilaga 4) vilken sammanställdes för att öka möjligheten att studiens frågeställningar och syfte besvarades. Intervjuerna var dock strukturerade till den grad att de alltid inleddes med intervjuguidens två inledande frågor. Intervjufrågorna lämnade deltagarna stort svarsutrymme då de utformades som öppna frågor i så stor utsträckning som möjligt, vilket rekommenderas av Patel och Davidson (2003) vid semistrukturerade intervjuer. I såväl intervjuguiden som intervjuerna gavs utrymme för uppföljningsfrågor. De nyckelord som nedtecknades som fältanteckningar under observationen användes tillsammans med intervjuguiden som stöd vid intervjun. En ljudupptagning gjordes av varje intervju, vilket Bryman (2011) menar är fördelaktigt eftersom inga minnesanteckningar då behöver föras under intervjun. Detta innebär att fullt fokus kan läggas på intervjuns genomförande. Att dessutom lyssna flera gånger på intervjuerna kan bidra till att få en mer nyanserad bild av vad som sades.

Intervjuerna varade mellan fem och sjutton minuter och önskades ske så nära in på livsmedelsinköpen som möjligt, varpå intervjuerna genomfördes direkt efter att deltagaren hade betalat och packat sina varor. Innan intervjun påbörjades uppsöktes en någorlunda avskild plats, i eller utanför butiken, där deltagare och undersökningsledare kunde sitta ner. Deltagaren fick ge sitt medgivande till ljudupptagningen av intervjun innan dess genomförande. Den första frågan fungerade som en avslappnad start på intervjun och deltagaren gavs därmed chansen att berätta

ifall någon livsmedelsvara aktivt hade uteslutits och i så fall varför. Den bakomliggande orsaken till den första frågan var dessutom att komma åt de tänkta inköp som inte synliggjordes under observationen. Genom att ställa den frågan försökte undersökningsledarna undvika risken att gå miste om eventuella aspekter på ekologiska livsmedelsvaror, vilka kunde ha påverkat deltagaren till att utesluta varan. Den efterföljande frågan baserades på att deltagaren hade köpt minst en ekologisk vara, varvid en av dessa valdes ut och deltagaren fick frågan hur tankarna gick då den varan valdes. Om någon deltagare inte hade köpt någon ekologisk livsmedelsvara hade intervjun fortsatt enligt intervjuguidens andra ingång. En av undersökningsledarna skötte huvuddelen av intervjun med utgångspunkt i intervjuguiden samt egna observationer, medan den andra undersökningsledaren skötte inspelningen av intervjun samt ställde kompletterande frågor utifrån fältanteckningarna som hade tagits under observationen.

Databearbetning och Analys

Fältanteckningar och intervjuer transkriberades i nära anslutning till genomförandet av respektive undersökningstillfälle för att inte detaljer, såväl som den övergripande upplevelsen, skulle glömmas bort. Intervjuerna transkriberades av en undersökningsledare medan den andra transkriberade fältanteckningarna. Undersökningsledarna läste och diskuterade transkriberingarna tillsammans för att stämna av att båda var av samma uppfattning om vad som sades under observationerna och intervjuerna.

Först analyserades observationerna och sedan intervjuerna. Vid analys av observationerna hämtades inspiration från Granskär och Höglund-Nielsen (2008), vilka i ett kapitel om etnografi förklarar hur reflektioner utifrån den insamlade empirin kan utgöra analysen av en observation. Reflektionerna kring empirin, som samlades in vid observationerna, handlade om att ifrågasätta materialet och fundera på hur det kunde bestå som en del av ett större sammanhang. Av de transkriberade intervjuerna gjordes en kvalitativ innehållsanalys, vilket innebär att texterna bröts ner i de beståndsdelar som ansågs relevanta för att besvara studiens syfte och frågeställningar, i enlighet med anvisningar från Granskär och Höglund-Nielsen (2008). Undersökningsledarna analyserade transkriberingarna tillsammans för att stämna av att båda hade liknande sätt att tolka empirin på. I ett första steg valdes meningsenheter ut ur texterna som sedan kondenserades till att det mest väsentliga bevarades. De kondenserade meningsenheterna abstraherades därefter till koder, vilka kortfattat beskrev essensen av meningsenheterna. Koderna kategoriserades in i passande kategorier, vilka kunde innefatta flera koder som liknade varandra. Avslutningsvis förenades kategorierna i olika teman som utgjorde grunden för studiens resultat. För att se ett exempel på analysförfarandet, se Bilaga 5.

Etiska överväganden

Under planeringen och genomförandet av studien togs hänsyn till Vetenskapsrådets (2002) forskningsetiska principer vid utformningen av anslag och information till deltagarna såväl som

under observationer, intervjuer samt vid bearbetning och sammanställning av data. Eftersom en alltför detaljerad beskrivning av att studiens syfte fokuserade på ekologiska livsmedel hade kunnat äventyra resultatet så delgavs deltagarna syftets specifika fokus först när observation och intervju genomförts, vilket i undantagsfall är godtagbart enligt *informationskravet*. Deltagarna upplystes även om att deras medverkan var frivillig samt att de när som helst under observationen eller intervjun fick lov att avbryta utan att detta skulle ifrågasättas på någon sätt, enligt *samtyckeskravet* ska deltagaren själv ha rätt att bestämma över sin medverkan samt hur länge och på vilka villkor de deltar. Hänsyn till samtyckeskravet togs då deltagarna fick ge sitt samtycke till ljudupptagningen av intervjuerna. *Konfidentialitetskravet* uppfylldes genom att deltagarna informerades om sin anonymitet samt att det insamlade materialet skulle behandlas konfidentiellt. Den data som samlades in i form av anteckningar och ljudinspelningar hanterades och förvarades på ett sådant sätt att utomstående inte skulle ha möjlighet att komma åt dessa uppgifter. När studien var avslutad förstördes insamlat datamaterial, med hänsyn taget till *nyttjandekravet*, för att förhindra att empirin skulle kunna användas till icke-vetenskapliga syften eller för kommersiellt bruk.

Resultat & Analys

Den här studiens resultat består av sju teman, vilka analysen av insamlad empiri har gett upphov till. Varje tema innefattar en eller flera kategorier:

- Hälsa *nyttigt, ursprung, kemikalier*
- Miljö *ursprung, närproducerat, kemikalier*
- Preferens *smak, utseende, kvalitet*
- Samvete *djurhållning, närproducerat, bra känsla;*
- Pris *pris, räcker länge*
- Kännedom *märkning, förförståelse.*
- Tillgänglighet

De sju teman som framträtt är avgränsade från varandra, dock förekommer det i enstaka fall att en och samma kategori ingår i flera teman. Främst är det tema *hälsa* och *miljö* som delvis innefattar samma kategorier, med anledning av att just dessa två ämnen har många gemensamma beröringspunkter, vilket har omnämnts tidigare i uppsatsen. Resultatredovisningen presenterar hur deltagarnas resonemang kring valet mellan ekologiska och konventionella livsmedel (frågeställning 1, s. 8) och hur dessa kan leda fram till vilka aspekter som kan gynna respektive hämma ekologiska livsmedelsinköp (frågeställning 2, s. 8). Observera att deltagarna under intervjuerna diskuterar både de livsmedelsvaror som inköptes vid undersökningstillfället och hur de brukar tänka kring sina livsmedelsinköp, inte enbart deras tankar vid undersökningstillfället.

Observationerna

De livsmedelsbutiker varvid observationerna ägde rum bestämdes av deltagarna själva och kom att omfatta följande butiker; (1) Netto på Andra Långgatan, (2) Fram - Kooperativ handel på Nordenskiöldsgatan, (3) ICA Maxi Stormarknad Göteborg, (4) ICA Maxi Stormarknad Högsbo, (5) Willys Wieselgrensplatsen och (6) ICA Supermarket Högsbo, samtliga belägna i Göteborg. De medföljande observationerna låg, som tidigare nämnt, till grund för intervjun som följde och redovisas därför tillsammans med de olika teman som framkom vid analysen av intervjuerna.” En sammanställning av analysen av observationerna redovisas nedan i tabell 1.

Tabell 1. Analys av observationer inkl. andel ekologiska livsmedelsinköp per deltagare.

Observationstillfälle	Vad som framkom vid observationerna	Andel ekologiska livsmedelsinköp
Observation (1)	Visar intresse för ekologiska livsmedel. Har ett mönster för hur hon handlar som tillåter henne att handla ekologiskt, med hänsyn tagen till rådande ekonomisk situation. Pris vs. ekologiskt. Har ett miljötänk som tar sig uttryck i hur hon väljer förpackningar, närproducerat och tänker på ursprung.	Drygt hälften av inköpet består av ekologiska varor
Observation (2)	Rutinmässigt handlande. Prismedveten. Vid köp av kött - endast ursprung Sverige. Verkar inte leta efter varor med mervärden.	Knappt en tiondel av inköpet består av ekologiska varor.
Observation (3)	Prismedveten. Spontan. Hälsomedveten. Söker mervärden.	Knappt en tiondel av inköpet består av ekologiska varor
Observation (4)	Målinriktad. Rutinmässigt handlande.	Knappt en tiondel av inköpet består av ekologiska varor
Observation (5)	Miljö- och hälsomedveten. Rutinmässigt miljöresonemang. Målinriktad. Besitter kunskap. Väger många olika aspekter mot varandra vid val av ekologiskt eller inte.	Drygt en tredjedel av inköpet består av ekologiska varor
Observation (6)	Rutinmässigt handlande. Närproducerat och ursprung.	Knappt en tiondel av inköpet består av ekologiska varor

Hälsa – Nyttig svensk mat utan kemikalier

Det finns en uppfattning om att ekologisk mat är *nyttigare* än annan mat. Den uppfattningen uppvisas främst i samband med resonemang kring *kemikalier* och besprutning av konventionellt odlade livsmedel. Att äta mat som inte har odlats med hjälp av kemikalietillsatser anses alltså vara nyttigt, då kemikalier kan påverka vår hälsa negativt. En deltagare kungör sin åsikt i frågan: “Det är så mycket gifter i odlingarna och jag tror inte att vi har sett konsekvenserna fullt ut ännu utav det.” Deltagarens fortsatta resonemang handlar om vad hon kallar giftcocktails, vilket kan

likställas med kombinationseffekter av olika kemikalierester i livsmedel. Även livsmedlets *ursprung* är något som kopplas samman med vår hälsa då flertalet deltagare vill veta att livsmedlet kommer från Sverige för att det inte ska innehålla något som potentiellt skulle kunna skada personen i fråga. Ur hälsosynpunkt tycks det att livsmedlets ursprung framför allt är av betydelse vid köp av kött. Det blir tydligt när två deltagare resonerar kring sina respektive köp av bacon och falukorv. Ekologisk mat ses som säker mat, vilket anses vara bra för hälsan.

Miljö – Närproducerade livsmedel odlade utan kemikalier

Matens *ursprung* och även *närproducerat* är någonting som samtliga deltagare i olika grad resonerar kring. Det talas om att gynna svenska bönder och minska transporterna. En deltagare ger exempel på hur närproducerade livsmedelsvaror ibland kan konkurrera ut eller ersätta ekologiska livsmedelsvaror: "...för jag kan tänka mig att jag inte vill köpa den här ekologiskt, för den är ändå närproducerad." En deltagare väljer till exempel konventionell mjölk som hon vet är närproducerad istället för ekologisk mjölk som inte är närproducerad. Återigen är det transporterna som ligger till grund för resonemanget. Tankar kring *kemikaliers* negativa påverkan finns även ur en miljöaspekt, inte bara ur den hälsoaspekt som presenteras ovan. Skeptiska kommentarer till kemikalieanvändningen i viss konventionell livsmedelsproduktion visar på åsikten att kemikalier skadar miljön, precis som att människan kan ta skada.

Preferens – Fin mat med fin kvalitet

I samband med att en deltagare köper bananer poängterar hon att ekologiska livsmedel kan tendera att *smaka* bättre än konventionella: "Bananerna är godare också, om de är ekologiska, än besprutade." En annan deltagare pekar däremot på att hon någon gång upplevt att vissa ekologiska livsmedelsprodukter inte smakar bra, vilket i de fallen har gjort att hon frångått att köpa de produkterna. Det framgår dock inte om hon i de fallen avstår helt från livsmedlet eller om hon väljer det konventionella alternativet istället. Undersökningarna visar på betydelsen av att maten ska vara god, se fin och tilltalande ut samt vara av bra kvalitet på olika sätt, för att studenten ska vilja köpa den. Ekologiska frukter och grönsaker ser ofta mer naturliga ut än konventionellt odlade, menar en deltagare vid sitt inköp av paprika, äpple och lök. Samma deltagare påpekar också att ekologiska grönsaker ibland kan se dåliga ut och därför väljas bort av den anledningen. Därmed visar sig varans *utseende* spela roll för om den ska tilltala personen i fråga, eller inte. Ekologiska livsmedel verkar dessutom uppfattas vara av högre *kvalitet* än konventionella. En deltagare som köper te resonerar såhär om te och kaffe: "...då köper jag hellre KRAV-märkt, då vet jag att jag får någonting som är lite bättre."

Samvete – Bättre miljö för djur och människa ger en bra känsla

Resonemang kring *närproducerat* passar även in i det här temat, precis som det också passar in i temat Miljö. Flera av deltagarna inger under undersökningarna en känsla av att de genom köp av

närproducerade livsmedel lättar sina samveten en aning. Närproducerat är inget som egentligen har med ekologiska livsmedel att göra men tankegången kring hur närproducerat respektive ekologiskt ger upphov till en *bra känsla* är snarlika. En av deltagarna diskuterar med sig själv kring sitt köp av konventionella ägg och hävdar att hon egentligen skulle vilja köpa ekologiska ägg, men att hon inte har råd. På frågan om det är några andra varor som hon brukar tänka likadant kring svarar hon: "Nej, mest äggen, stackars hönor." Genom att ta hänsyn till djuren och *djurhållningen* påverkas därmed deltagarens samvete. Undersökningen ger sken av en föreställning om att ekologisk livsmedelsproduktion är bättre för djuren, än vad konventionell livsmedelsproduktion är. Den tydligaste kopplingen till samvetet, som undersökningarna visar, är dock att ekologisk mat *känns bättre*. En deltagare uttrycker i samband med sitt inköp av ekologiska havregryn att hon "mått lite dåligt", känslomässigt, över att en gång ha köpt konventionella havregryn. Detta medan en annan deltagare rent allmänt tycker att det känns bättre att köpa ekologiskt eftersom hon upplever sig veta lite mer om ekologiska produkter än om konventionella och syftar troligtvis på de bestämmelser som finns kring vad som kan räknas som ekologiskt och inte.

Flera deltagare kommer in på Fairtrade-märkta produkter när de köper ekologiskt kaffe, te eller kakao. Det är dock en av deltagarna som gör tydlig skillnad på ekologisk miljö och arbetsmiljö, då hon konstaterar att livsmedelsproducenternas arbetsförhållanden inte omfattas av den ekologiska märkningen. Detta i samband med att hon köper Fairtrade-märkt apelsinjuice.

Pris – Att se värdet i matens högre pris

Priset är den aspekt som deltagarna reflekterar mest kring när det gäller valet mellan ekologiska och konventionella livsmedel. Samtliga deltagare beskriver den ekologiska matens högre pris, mer eller mindre, som ett hinder för ekologisk livsmedelskonsumtion. En deltagare som väljer mellan ekologiska och konventionella cashewnötter köper tillslut konventionella på grund av det höga priset på de ekologiska nöterna. Samma deltagare resonerar även kring hur mycket mer hon är beredd att betala för en ekologisk vara jämfört med dess konventionella motsvarighet: "jag kan tänka mig 20 procent dyrare, då köper jag det, men om det är kanske 30, 40, 50 procent dyrare då tänker jag nej, det är för dyrt." En annan deltagare köper ekologisk broccoli av den anledningen att hon har studentrabatt på den varan, i annat fall hade hon valt den konventionella broccolin.

Gemensamt för alla deltagare är att priset påverkar deras inköp men några väljer att inte låta priset hämma deras inköp av ekologiska varor, medan andra menar att det främst är priset som styr att de inte köper så mycket ekologiskt i matbutiken. En av deltagarna har byggt upp en strategi för hur hon ska ha råd att köpa mycket ekologisk mat, vilken innebär att hon för det mesta veckohandlar i två olika matbutiker. En av butikerna ingår i en lågpriskedja och den andra butiken säljer bara ekologiska varor. En annan typ av strategi som några av deltagarna tillämpar vid livsmedelsinköp är att de väljer ekologiskt när det är en livsmedelsvara som *räcker länge* i

deras hushåll. Eftersom ekologiska livsmedel oftast har ett högre pris än konventionella livsmedel tycker deltagarna alltså att de kan kosta på sig den typen av varor när varan inte tar slut direkt, utan räcker en längre tid. En av deltagarna som köper kaffe redogör för strategin på följande sätt: "...om det inte skiljer så mycket i pris så kan jag handla ekologiskt, eller om det är varor som skiljer sig i pris men som jag vet räcker lite längre. Till exempel kaffe köper jag ekologiskt, för det räcker ganska länge, så det gör liksom ingenting känns det som." Ytterligare en deltagare som tillämpar den här strategin nämner sitt inköp av ekologisk ketchup som exempel: "...den är ekologisk, för det använder jag så pass lite utav...". Det som främst tycks få deltagarna att köpa ekologiska livsmedel, trots det högre priset, är extrapris på varan, liten prisskillnad mellan ekologiskt och konventionellt alternativ eller en högre inkomst. I de fall då deltagarnas fokus ligger på lågt pris försvinner oftast ekologiska varor som ett alternativ, eftersom att deltagarna då inte tittar på märkning av varorna.

Tillgänglighet – Den som letar kan finna

Den här aspekten innefattar inga kategorier utan utgör ett avgränsat tema i sig själv. Precis som att övriga teman är olika aspekter, vilka deltagarna tar hänsyn till i sina val mellan ekologiska eller konventionella livsmedel, är också *tillgängligheten* på ekologiska varor en aspekt av betydelse. Det är framför allt en av deltagarna som funderar över tillgänglighetens betydelse: "...jag tror att det blir vanligare och vanligare att man kan hitta ekologiska produkter...varje gång vi letar efter någon produkt försöker vi kolla om den finns ekologisk, men om det inte finns och vi verkligen vill ha den produkten, då köper vi den konventionella ändå." Den citerade deltagaren är en av dem som köper ekologiska livsmedel i större utsträckning. Analysen av studiens insamlade empiri visar att tillgängligheten på ekologiska varor tycks spela större roll för de deltagare som aktivt söker efter ekologiska livsmedelsvaror, än för resterande deltagare. Studiens resultat tyder på att deltagare som köper ekologiska livsmedel i större utsträckning, även söker sig till affärer som enbart säljer ekologiskt i större utsträckning.

Kännedom – Du vet vad du köper och vad du får

Med den avslutande aspekten kännedom, avses redan förvärvad kunskap inom ämnet ekologiska livsmedel. De genomförda undersökningarna visar att deltagarna som har *förförståelse* om innebörden av ekologisk livsmedelsproduktion tar hänsyn till den kunskapen vid sina livsmedelsinköp. En av deltagarna berättar att hon är uppvuxen på en ekologisk lantgård och hur hon därifrån har med sig kunskap som inverkar på hennes tankesätt kring att handla ekologiskt idag: "...så jag tycker att det är rätt så viktigt, inte det här att rädda världen eller så, men kan man göra det lilla så kan man göra det lilla, tänker jag." En annan deltagare påtalar att förförståelse kring skillnaden mellan ekologisk och konventionell biodling ger henne anledning att köpa ekologisk honung: "...honung är också en sån sak som jag vill köpa ekologiskt eftersom att jag har varit intresserad av biodling och vet skillnaden och sådär...". En deltagare som visar sig ha viss förförståelse för ekologisk livsmedelsproduktion lyfter frågan om maten verkligen räcker

ifall alla skulle konsumera ekologisk mat. En annan deltagare lyfter på liknande sätt hur ekologisk äggproduktion tar upp större markyta än konventionell sådan, vilket hon menar är ett dilemma. Inom aspekten kännedom ryms även *märkning* av ekologiska livsmedel och tillit till märkningarna. Kännedom om hur de olika ekologiska märkningarna ser ut verkar finnas till viss del hos deltagarna. De deltagare som uppvisar ett märkbart intresse för ekologiska livsmedelsvaror använder också de ekologiska märkningarnas namn när de pratar om dessa livsmedelsvaror, i större utsträckning än de resterande deltagarna. Under studiens gång nämns KRAV i större utsträckning än EU:s logotyp för ekologisk produktion, vilket kan indikera att det finns en större kännedom om KRAV än EU:s ekologiska märkning. En deltagare belyser att det kan finnas anledning att ifrågasätta de ekologiska märkningarna på mat, vilket belyser att även tillit till märkningarna kan spela in vid valet mellan ekologiska eller konventionella livsmedel.

Diskussion

Metoddiskussion

Under arbetets gång har en del funderingar uppkommit kring studiens urval, genomförande och kvalitet. I diskussionen lyfts dessa funderingar tillsammans med för- och nackdelar som med olika ställningstaganden vägs mot varandra.

Urval

Studiens urval baserades på universitetsstudenter med förhoppningen att hitta deltagare som i större utsträckning kände till ekologiska livsmedel, då bland andra Ngobo (2010) anger ett samband mellan hög utbildning och ekologisk livsmedelskonsumtion. Detta visade sig vara ett framgångsrikt tillvägagångssätt med tanke på hur urvalet slutligen såg ut, med en bred spridning bland deltagarna med avseende på utbildningsområde och inköpsbeteende. Att urvalet kom att omfatta endast kvinnor ses inte som en nackdel då Holmberg et al. (2007) anger att kvinnor uppvisar ett större intresse för miljövänliga livsmedel än män. Givetvis hade det varit lika intressant att studera mäns ekologiska livsmedelsval.

Anslagen som distribuerades i syfte att anskaffa deltagare till studien gav inte tillräcklig respons, vilket eventuellt hade kunnat kringgås genom att erbjuda någon form av ersättning för medverkan i studien. Eftersom att ingen ersättning erbjöds kan det ha bidragit till att de som valde att delta främst var personer med ett intresse för mat och livsmedel, då anslaget informerades om att studien önskade undersöka livsmedelsinköp. Detta sågs dock inte som en svaghet eftersom vi ville ha deltagare med mycket tankar kring livsmedelsinköp som kunde bidra till ett fylligt datainsamlingsmaterial. Deltagarna delgavs samma information oavsett om de rekryterades via anslagen eller kedjeurvalet. Om anslagen hade gett upphov till hela urvalet är det möjligt att deltagarna i större utsträckning hade haft ett intresse för mat och livsmedel än de

deltagare som kedjeurvalet gav. Eftersom att deltagarna vid kedjeurvalet blev tillfrågade personligen av någon i deras omgivning är det möjligt att de tackade ja till att medverka utan att ha ett uttalat intresse för mat och livsmedel. Anledningen till att kedjeurvalet gav mer respons än anslagen skulle kunna bero på att deltagarna tillfrågades personligen av någon i deras omgivning. Av samma anledning hade responsen eventuellt förbättrats om vi själva hade informerat och tillfrågat studenter ute på de olika lärosätena om de ville medverka i studien.

Genomförande av observationer

Deltagarna var i viss bemärkelse "skuggade" av oss under observationerna, vilket kan ha påverkat dem till att handla annorlunda för att vara oss till lags. Informationen som delgavs deltagarna om att studien önskade undersöka köpbeteenden med fokus på livsmedelsinköp kan givetvis ha påverkat deltagarna att fundera mer än vanligt kring olika val de gjorde i matbutiken. Detta försöktes dock undvikas i största möjliga mån genom att delge deltagarna syftets huvudsakliga fokus på ekologiska livsmedel först efter undersökningen. Det var en av deltagarna som efter undersökningen medgav att hon trodde att vi tittade på näringsinnehåll. Därför var det viktigt att innan undersökningen tydliggöra för deltagaren att det han eller hon köpte absolut inte värderades på något sätt, samt att det var meningen att de skulle handla precis som "vanligt". Det här var också anledningen till att deltagarna själva valde vilken butik som han eller hon ville handla i.

Tanken var från början att ljudupptagning skulle ske under observationerna men av två olika anledningar valdes detta bort. Dels på grund av svårigheter med att transkribera och tolka ljudupptagningarna och dels för att alla utom en deltagare gick och handlade ensamma, utan någon att reflektera tillsammans med kring sina inköp. Vid den observation där deltagaren inte handlade ensam närvarade även deltagarens sambo, vilket inte påverkade undersökningen annat än i positiv riktning. Upplevelsen av detta observationstillfälle var väldigt positiv i den bemärkelse att den upplevdes ge fylligare data då deltagaren och hennes sambo reflekterade högt i mycket högre utsträckning än vad de deltagare som handlade själva gjorde. Om detta var fallet just vid denna specifika observation eller om studien hade kunnat gynnas av att alla observationer bestått av två personer går inte att svara på, men upplevelsen av det här specifika fallet var mycket positiv.

Genomförande av intervjuer

Något som vi anar hade kunnat ge en rikare empiri är längre och djupare intervjuer efter de medföljande observationerna. Eftersom att intervjun önskades ske så nära inpå inköpstillfället som möjligt genomfördes den på plats i matbutiken strax efter att deltagaren hade passerat kassorna. Trots att en avslappnad känsla under intervjun eftersträvades fanns det fortfarande ett flertal faktorer som utgjorde störande moment under intervjuerna. Intervjuerna kunde till exempel inte bli särskilt långa eftersom att deltagarna hade handlat kyl- och frysvaror som inte kunde förvaras i rumstemperatur allt för länge utan att bli dåliga. Mycket folk och olika ljud runt

omkring hade dessutom en negativ inverkan på koncentrationsförmågan under intervjuerna. Ett alternativ hade kunnat vara att följa med respektive deltagare hem och på så sätt kunnat genomföra en mer djupgående intervju i en lugnare miljö. Då hade intervjun dock inte genomförts lika nära inpå inköpstillfället, vilket var eftersträvansvärt. Precis som Czarniawska (2007) förklarar metoden shadowing, vilken studien har hämtat inspiration från, kan deltagarnas medvetenhet kring sitt eget beteende öka på grund av att de befinner sig i den miljön där det undersökta beteendet vanligtvis tar sitt uttryck. Av den anledningen hade vi eventuellt kunnat förvänta oss att deltagarnas reflektioner vid undersökningstillfället inte hade varit desamma om intervjun hade genomförts någon annanstans än i just livsmedelsbutiken.

Studiens kvalitet

För att bedöma en studies kvalitet granskas den utifrån kriterierna *validitet* och *reliabilitet*, dessa kriterier ser dock annorlunda ut beroende på om en studie är av kvantitativ eller kvalitativ karaktär (Bryman, 2011). För att få en fullständig bild av studiens kvalitet bedöms studien i sin helhet istället för att varje fas bedöms var för sig, i enlighet med Bryman (2011) samt Patel och Davidsson (2003).

Eftersom mätning inte är av främsta betydelse vid kvalitativ forskning menar Bryman (2011) att en bedömning av validiteten inte är särskilt relevant för en sådan undersökning, varpå detta resonemang leder fram till de två bedömningskriterierna *tillförlitlighet* och *äkthet*. Kriterierna för studiens äkthet har delvis tillgodosetts då deltagarna själva reflekterat över sitt beteende och därmed fått möjlighet att öka sin medvetenhet kring detta. Tillförlitlighet kännetecknas i sin tur av följande delkriterier; *trovärdighet*, *överförbarhet*, *pålitlighet* samt *en möjlighet att styrka och konfirmera*. Samtliga kriterier har, utifrån Bryman (2011), tagits hänsyn till i studien på följande sätt:

- *Trovärdighet* - Användandet av mer än en datainsamlingsmetod, även kallat triangulering, gav större tillförlitlighet till studien genom att de båda metoderna kunde stärka varandra. Genom att intervjun skedde i anslutning till observationerna kunde deltagaren intyga att hennes reflektioner och beteende i butiken hade tolkats på rätt sätt.
- *Överförbarhet* - Enligt Bryman (2011) är inte ett kedjeurval representativt i ett statistiskt avseende eftersom att urvalet inte skulle kunna återskapas, vilket begränsar generaliserbarheten. Dock skulle ingen av studiens två urvalsmetoder kunna användas för att generalisera resultaten. Då studien önskade få en ökad förståelse för vilka aspekter som studenter *kan* ta hänsyn till så var syftet inte heller att kunna generalisera resultaten.
- *Pålitlighet* - Tydliga beskrivningar av undersökningarnas genomförande ger den fyllighet som behövs för att studien ska kunna användas i andra situationer. För att läsaren lätt ska förstå hur analysförfarandet gick till visas ett utdrag från analysen i Bilaga 5. En bekräftelse på att båda undersökningsledarna har varit av samma uppfattning och tolkat empirin på liknande sätt erhöles genom att undersökningsledarna tillsammans genomförde undersökningarna och analyserade empirin. Studiens olika faser har under arbetets gång

granskats av en tredje handledande part som har lämnat synpunkter på redovisningen av dessa faser.

- *Möjlighet att styrka och konfirmera* - Som undersökningsledare har vi strävat efter att inta ett objektiva förhållningssätt till studiens olika faser. Eventuella personliga värderingar har inte medvetet fått påverka studiens utförande och slutsatser.

Resultatdiskussion

Här diskuteras de viktigaste resultaten tillsammans med tidigare forskning i syfte att öka förståelsen för vilka aspekter som studenter kan ta hänsyn till i valet mellan ekologiska och konventionella livsmedel i inköpsituationen.

Hälso- och miljöaspekter

Att ekologiska livsmedel skulle vara mer näringsrika än konventionella är Williamson (2007) skeptisk till men menar samtidigt att många konsumenter ändå är av den uppfattningen. Att ekologisk mat är mer rik på olika näringsämnen är ingen uppfattning som deltagarna i den här studien tycks ha, trots att flera av dem är av uppfattningen att ekologiskt är nyttigare än konventionella livsmedel. När deltagarna pratar om att ekologiskt är nyttigare tar de främst hänsyn till kemikalieanvändning vid livsmedelsproduktionen. Att deltagarna inte reflekterat kring kemikalieanvändningen ur miljöaspekt i samma utsträckning som ur hälsoaspekt stämmer överens med vad Konsumentverket (2006) menar då oro för miljön inte ligger lika nära till hands som oro för den egna hälsan gör. Pearson et al. (2010) menar att oro för den egna hälsan är den främsta anledningen till ekologisk livsmedelskonsumtion, vilket stämmer överens med deltagarnas tankebanor kring kemikalier och livsmedelsproduktion. EFSA (2013) beskriver att det kan finnas vissa hälsorisker med hur olika kemikalierester kombineras i kroppen vid livsmedelskonsumtion. I vår studie påverkar kemikaliers effekter på hälsan den ekologiska konsumtionen mer än vad kemikaliers effekt på miljön gör. En del av den oro som deltagarna uppvisade angående kemikalier och livsmedelssäkerhet kan härledas till den ovisshet som finns kring kombinationseffekter av kemikalierester vid livsmedelskonsumtion.

Vad som blir tydligt i resultatet när resonemanget om just kemikalier lyfts fram är att det råder en stor medvetenhet bland deltagarna att miljön faktiskt påverkar människan. Den här medvetenheten varierar däremot hos deltagarna och för att kunna uppnå en hållbar utveckling menar Johansson (2012) att det krävs ett helhetsperspektiv. Att kunna se helheten, hur miljön påverkar oss och hur vi påverkar miljön, ligger därmed till grund för strävan efter en hållbar utveckling. Av den anledningen är det positivt att studiens deltagare uppvisar denna medvetenhet om sambandet mellan miljö och människa.

Trots att varken varans ursprung eller att den är närproducerad har med ekologiska livsmedelsmärkningar att göra, är detta något som ändå lyfts upp i studiens resultat. Deltagarna

tycks koppla samman hälso- och miljöaspekten med närproducerat och varans ursprung, utan att för den delen associera det till ekologisk mat. Clarin och Johansson (2009) framhåller inte ekologiska livsmedel som klimatvänligare livsmedel än konventionella, dels på grund av att transporter inte vägs in i ekologisk märkning av livsmedel. Det är av intresse att poängtera deltagarnas resonemang kring livsmedelsvarornas ursprung, eftersom en närproducerad vara bland deltagarna har visat sig kunna ersätta en ekologisk vara. När deltagarna förklarar hur de kan värdera en närproducerad konventionell vara som mer miljövänlig än en ekologisk vara som inte är närproducerad framträder miljöaspekten extra tydligt. Det var alltså främst ur miljösynpunkt som de tog hänsyn till livsmedelsvarans ursprung. Transporterna som bidrar till ökade utsläpp av växthusgaser är det deltagarna framhöll som mest betydelsefullt för deras val av närproducerat. Clarin och Johansson (2009) betonar dock att ekologisk livsmedelsproduktion har en positiv påverkan på andra miljö kvalitetsmål än just *begränsad klimatpåverkan*. Analysen av resultatet visar att det framför allt är de deltagare som köpte förhållandevis många ekologiska livsmedel som gjorde den här typen av avvägningar, mellan ekologiskt och närproducerat. Det här skulle kunna tyda på att deltagarna som köpte förhållandevis många ekologiska livsmedel besitter en större kunskap om miljö- och hälsopåverkan med avseende på kemikalier och transporter, än deltagarna som köpte en mindre mängd ekologiskt.

Preferensaspekten

Studiens resultat indikerar att varans kvalitet och utseende spelar större roll för valet av ekologiskt, än vad smaken gör. Reflektionerna kring kvalitet och utseende är både fler och djupare än reflektionerna kring hur ekologiska livsmedel smakar, vilket kan tyda på att merparten av deltagarna inte tycker att smaken skiljer sig åt mellan ekologiska och konventionella livsmedel. Detta baserat på att "god smak" är det viktigaste inköpskriteriet för livsmedelskonsumenten, inom vissa livsmedelsgrupper (Magnusson et al., 2001). Kihlberg och Risvik (2007) visar i sin studie att deltagarna tenderar att tycka ekologiskt smakar bättre än konventionellt, i motsats till vad vår studie visar. I analysen framträder snarare varans kvalitet som det deltagarna främst tog hänsyn till inom ramen för preferensaspekten.

Samvetespekten

Studiens resultat visar på ett samband mellan deltagarna som i större utsträckning köpte ekologiska livsmedel och deltagarna som i större utsträckning uppvisade ett tankesätt kring etik vid sina livsmedelsinköp. Det är ett samband som även Pino et al. (2012) påvisar, dock mellan etiskt tankesätt och *attityden* till att göra ekologiska inköp. Fokus för vår studie har inte varit att utforska deltagarnas attityder, utan främst deras beteende i inköpsituationen. Det som i denna studie framkommer kring attityder är att samtliga deltagare har en positiv attityd till ekologiska livsmedel. Vi menar alltså att studien inte bara visar på ett samband mellan en positiv attityd och ett etiskt tankesätt, utan även att ett etiskt tankesätt har ett samband med en högre ekologisk livsmedelskonsumtion. Ett etiskt tankesätt yttrar sig i studien främst som moraliska handlingar utifrån djurens och miljöns välmående. Det är emellertid svårt att förstå exakt vad deltagarna

syftar på då det som framträder mest i resultatet är att “det känns bättre” med ekologiskt, för samvetets skull.

Honkanen et al. (2006) menar att konsumenter, vilka influeras av etiska aspekter ofta intresserar sig för Fairtrade-produkter. Vi ser liknande samband i vår studie där de deltagare som drivs av ett etiskt tankesätt i högre grad visade ett intresse för att köpa produkter märkta med Fairtrade. Det är flera deltagare som tycks förväxla märkningarna Fairtrade och ekologisk, vilket vid tolkningen av deras resonemang kring märkningarna stundtals ger upphov till viss förvirring. Förväxlingen består till största del i att “ekologiskt” blandas ihop med vad Fairtrade står för. Alltså att ekologiska livsmedel skulle ha med bra arbetsförhållanden och rättvis handel att göra, vilket i själva verket är innebörden av Fairtrade. Analysen av insamlad empiri har försvårats på grund av ovan beskrivna förväxling och vid beskrivning av samvetesaspekten behöver detta finnas med i åtanke. Samvetesaspekten kan eventuellt ha påverkats hos deltagarna då den tycks spela större roll vid ekologiska livsmedelsinköp än vad aspekten egentligen gör. Det till följd av att vissa deltagare trodde att ekologiska märkningar omfattar fler etiska hänsynstaganden än vad de egentligen gör.

Prisaspekten

Priset på livsmedel har visat sig ha en övervägande roll hos deltagarna, oavsett om det gäller köp av konventionella eller ekologiska livsmedelsvaror. De flesta är av åsikten att studenter ständigt begränsas av sin ekonomi och av flera deltagare angavs detta vara den primära anledningen till varför ekologiska livsmedel valdes bort. På så vis utgör priset på ekologiska livsmedelsvaror den begränsande faktor som vägde tyngst hos samtliga deltagare.

Att deltagarna uteslöt ekologiska livsmedelsvaror verkade dock inte enbart handla om att dessa varor generellt var dyrare än konventionella, utan även om vilka andra prioriteringar som deltagarna valde att ta hänsyn till när de handlade mat. Hos de mer priskänsliga deltagarna var det stort fokus på att hitta de billigaste livsmedelsvarorna medan de mer miljömedvetna prioriterade att kunna handla så mycket ekologiska varor som möjligt. De deltagare som under studien visade sig vara mindre miljöengagerade gav intryck av att vara mer priskänsliga, i enlighet med Magnusson och Biel (2005). De deltagare med ett större miljöengagemang var därmed beredda att betala ett högre pris för den ekologiska maten, än vad deltagarna med ett svagare miljöengagemang var. Precis som Wivstad (2013) menar att konsumenter, vilka ser ett mervärde i varorna, är beredda att betala ett merpris för dessa. Något som skiljde sig mellan deltagarna som hade ett starkare respektive svagare miljöengagemang var deras kunskap om samt tilliten till ekologiska varors mervärden. Detta är vad Wivstad (2013) anger som avgörande för om konsumenten betalar ett merpris för ekologiska varor eller ej. Oavsett om deltagaren uppvisade ett stort miljöengagemang eller ej så är priset ändå det som i slutänden blev avgörande för om en ekologisk eller konventionell vara valdes.

Tillgänglighetsaspekten

Att deltagare som inte letade efter ekologiska varor inte nämnde att tillgängligheten på varorna ibland brister, kan vara en indikation på att en bristande tillgänglighet på ekologiska livsmedelsvaror inte är en faktor som hindrar dessa personer från att köpa ekologisk mat. Om så vore fallet hade vi förväntat oss fler kommentarer kring detta från samtliga deltagare, inte enbart från de som i högre grad konsumerade ekologiska livsmedel. Att det endast var de deltagare som letade efter ekologiska varor som nämnde bristen på tillgänglighet är inget som forskningen, vilken presenterats i den här uppsatsen, har lyft fram.

Kännedomsaspekten

Att deltagarna som är märkbart intresserade av ekologisk livsmedelskonsumtion använde namnen på de ekologiska märkningarna i större utsträckning än resterande deltagare kan tyda på att de också har större kunskap om dessa märkningar. Att besitta kunskap om innebörden av ekologiska livsmedel tycks därmed ha ett samband med en ekologisk livsmedelskonsumtion, utifrån studien att döma. Smith och Paladino (2010) talar om ett liknande samband i sitt resonemang om hur konsumentens förtrogenhet med ekologiska livsmedel ökar inköpsfrekvensen av ekologiska livsmedelsvaror. Hög utbildningsnivå och ekologisk livsmedelskonsumtion har också visat sig ha ett positivt samband, enligt bland andra Ngobo (2010). Enligt högskolelagen (SFS 1992:1434) ska högre utbildning utveckla studentens förmåga till kritiskt tänkande samt förmågan att dra paralleller mellan olika kunskaper, vilket kan bidra till en ökad förmåga att se helheten i olika samband. Johansson (2012) framhåller vikten av en helhetssyn för att en hållbar utveckling ska kunna uppnås, vilket hög utbildning tycks kunna bidra till.

Slutsatser och implikationer

Slutsatserna som kan dras från diskussionen av de sju aspekterna kan delas upp i två riktningar, aspekter som kan *gynna* ekologisk livsmedelskonsumtion respektive aspekter som kan *hämna* ekologisk livsmedelskonsumtion. Centralt för slutsatserna är att kunskap om ekologiska livsmedel har en nyckelfunktion som kan låsa upp flera av de hämmande aspekterna.

Vad gynnar ekologiska livsmedelsinköp?

De aspekter som gynnar, alltså har en positiv inverkan på konsumenters inköp av ekologiska livsmedel är *Hälsa, Miljö, Preferens, Samvete* och *Kännedom*. Oro hos konsumenten för kemikalieresters verkan på både kropp och miljö kan gynna inköp av ekologiska livsmedel, liksom en ökad medvetenhet om hur människa och miljö hänger samman. Att en ekologisk livsmedelsvara bedöms ha bättre kvalitet tycks kunna gynna köp av dessa varor. Konsumenters vars samvete påverkas och berörs tycks köpa ekologiska livsmedelsvaror i högre utsträckning. Kännedom är den aspekt som förmodligen gynnar den ekologiska konsumtionen mest av alla aspekter då kunskap om ekologiska märkningar och livsmedelsproduktion verkar ge

konsumenten verktyg för att göra mer medvetna val i matbutiken. Genom ökad kännedom om kemikalier och ekologiska livsmedel skulle främst konsumenter som är hälsomedvetna kunna nås men även konsumenter som är miljöengagerade.

Vad hämmar ekologiska livsmedelsinköp?

De aspekter som hämmar, alltså har en negativ inverkan på konsumenters inköp av ekologiska livsmedel är *Miljö*, *Preferens*, *Pris* och brist på *Tillgänglighet*. Miljöaspekten nämns även i stycket ovan och kan uppenbarligen både gynna och hämma de ekologiska livsmedelsinköpen, likaså preferensaspekten. Varans ursprung eller om den är närproducerad kan i vissa fall väga tyngre, ur miljösynpunkt, än att varan är ekologisk. Att ekologiska livsmedelsmärkningar inte tar hänsyn till transporten av den ekologiska varan är därför något som hämmar den ekologiska livsmedelkonsumtionen. Priset är i de flesta fall den begränsande faktorn för konsumtion av ekologiska livsmedel. För de konsumenter som köper mycket ekologiska livsmedel kan bristen på tillgänglighet av dessa hämma konsumtionen.

Implikationer

Genom att utforska vilka aspekter studenter tar hänsyn till vid sina livsmedelsval i inköpsituationen, med avseende på ekologiska livsmedelsvaror, har vi erhållit ökad förståelse för hur urvalsgruppen reflekterar kring valet mellan ekologiska och konventionella livsmedel. Förslag till praktisk användning av slutsatserna är...

- ...att sprida kunskap kring ekologiska livsmedelsmärkningar och vad ekologisk odling innebär, vilket kan leda till effekt på samvetetaspekten som i sin tur har gynnsamma effekter på ekologisk livsmedelskonsumtion.
- ...att sprida kunskap om kopplingen mellan hållbar utveckling, människan och miljön, för att öka medvetenheten bland konsumenter.
- ...att erbjuda konsumenter kunskap om hur priset inte behöver utgöra ett hinder för ekologisk livsmedelskonsumtion och utforma olika strategier för att skapa utrymme i budgeten, liksom några av den aktuella studiens deltagare hade gjort.

Fortsatt forskning kan med fördel undersöka vilka aspekter som påverkar individer vid andra typer av livsmedelskonsumtion som på något sätt bidrar till en hållbar samhällsutveckling. Att konsumera ekologisk mat är enbart ett av många sätt att bidra till en hållbar utveckling genom vad man som konsument väljer att köpa för typ av mat. Inför framtida studier där medföljande observationer görs i en livsmedelsbutik rekommenderas att deltagarna handlar tillsammans med någon eftersom att det i den här studien visade sig ge en fylligare empiri.

Genom ökad förståelse hoppas vi kunna bidra till att konsumtionen av ekologiska livsmedel ökar, via ett fortsatt arbete med de aspekter som studiens deltagare visade sig ta hänsyn till i valet mellan ekologiska eller konventionella livsmedelsvaror.

Referenser

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Centrum för uthålligt lantbruk. (2010). *Ramprogram för forskning inom ekologisk produktion och konsumtion 2010-2012*. Uppsala: Centrum för uthålligt lantbruk, Sveriges lantbruksuniversitetet.

Clarín, A., & Johansson, S. (2009). *Hållbar konsumtion av jordbruksvaror - hur påverkas klimat och miljö av olika matvanor* (Jordbruksverket, 2009:20). Jönköping: Jordbruksverket.

Czarniawska, B. (2007). *Shadowing, and other techniques for doing fieldwork in modern societies*. Malmö: Liber.

Dahlin, I., & Lindeskog, P. (1999). *Ett första steg mot hållbara matvanor* (CTN-rapport, 1999:23). Stockholm: Centrum för Tillämpad Näringslära, Samhällsmedicin, Stockholms läns landsting.

Eckerrot, Å. (2009). "Det krävs mer än KRAV för att nå en hållbar livsmedelsproduktion". *Forskningsnytt om ekologisk landbruk i Norden*, (2), 3.

EG 834/2007. *Rådets Förordning (EG) nr 834/2007 av den 28 juni 2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter och om upphävande av förordning (EEG) nr 2092/91*. Luxemburg: Europeiska Unionens Råd.

EG 889/2008. *Kommisionens Förordning (EG) nr 889/2008 av den 5 september 2008 om tillämpningsföreskrifter för rådets förordning (EG) nr 834/2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter med avseende på ekologisk produktion, märkning och kontroll*. Bryssel: Europeiska Gemenskapernas Kommission.

Ekelund, L. (2003). *På spaning efter den ekologiska konsumenten. En genomgång av 25 svenska konsumentundersökningar på livsmedelsområdet*. (Ekologiskt lantbruk, 39). Uppsala: Centrum för uthålligt lantbruk, Sveriges lantbruksuniversitetet.

Eliasson, L. (2003). *Är Ät S.M.A.R.T ett fungerande verktyg? En utvärdering och uppföljning av ett utbildningsmaterial om maten, hälsan och miljön* (CTN-rapport, 2003:29). Stockholm: Centrum för Tillämpad Näringslära, Samhällsmedicin, Stockholms läns landsting.

EU-kommissionen. (2012). *Logotyp och märkning*. Hämtad 2013-04-11 från http://ec.europa.eu/agriculture/organic/consumer-confidence/logo-labelling_sv

- EFSA. (2013). European Union Report on Pesticide Residues in Food (11(3):3130). *EFSA Journal*, 11(3):3130, 1-808. doi:10.2903/j.efsa.2013.3130.
- Fredriksson, P. (2009). Dagens jordbruk mättar inte världen! *Forskningsnytt om ekologisk landbruk i Norden*, (2), 24-25.
- Grankvist, G., & Biel, A. (2001). The importance of beliefs and purchase criteria in the choice of eco-labeled food products. *Journal of Environmental Psychology*, 21(4), 405-410. doi:10.1006/jevp.2001.0234
- Grankvist, G., & Biel, A. (2007). Predictors of purchase of eco-labelled food products: A panel study. *Food Quality and Preference*, 18(4), 701-708. doi: 10.1016/j.bbr.2011.03.031
- Granskär, M., & Höglund-Nielsen, B. (2008). *Tillämpad kvalitativ forskning inom hälso- och sjukvård*. Lund: Studentlitteratur.
- Hanson, A. (2004). *Hälsopromotion i arbetslivet*. Lund: Studentlitteratur.
- Holmberg, U., Steingrimsdottir, H., & Svensson, Å. (2007). *Konsumenters köp av ekologisk mat: En forskningsöversikt*. (CFK-rapport, 2007:04). Göteborg: Centrum för konsumtionsvetenskap, Göteborgs universitet.
- Honkanen, P., Verplanken, B., & Olsen, S. O. (2006). Ethical values and motives driving organic food choice. *Journal of Consumer Behaviour*, 5(5), 420-430. doi: 10.1002/cb. 190
- Hoyer, W. D. (1984). An examination of consumer decision making for a common repeat purchase product. *Journal of Consumer Research*, 11(3), 822-829.
- Johansson, S. (2012). *Hållbar konsumtion av jordbruksvaror. Hållbar samhällsutveckling - vad innebär det?* (Jordbruksverket, 2012:40). Jönköping: Jordbruksverket.
- Jordbruksverket. (2008). *Minska jordbrukets klimatpåverkan! Del 1: Introduktion och några åtgärder/styrmedel* (Jordbruksverket, 2008:11). Jönköping: Jordbruksverket.
- Kihlberg, I., & Risvik, E. (2007). Consumers of organic food - value segments and liking of bread. *Food Quality and Preference*, 18(3), 471-481. doi: 10.1016/j.foodqual.2006.03.023
- Konsumentverket. (2006). *Ekologiska livsmedel – ett strategiunderlag för livsmedelsbranschen* (2006:13). Karlstad: Konsumentverket.

KRAV. (2010). *KRAV som organisation*. Hämtad 2013-04-11 från <http://krav.se/Om-KRAV/Organisationen>

Landsbygdsdepartementet. (2012). *Landsbygdsprogram för Sverige år 2007–2013*. Stockholm: Landsbygdsdepartementet.

Livsmedelsverket. (2013a). *Ekologisk Mat*. Hämtad 2013-03-29 från <http://www.slv.se/sv/grupp1/Markning-av-mat/Ekologisk-mat/>

Livsmedelsverket. (2013b). *Ovanligt med rester av bekämpningsmedel över gränsvärdena i mat*. Hämtad 2013-04-08 från <http://www.slv.se/sv/grupp3/Pressrum/Nyheter/Pressmeddelanden/Ovanligt-med-rester-av-bekampningsmedel-over-gransvardena-i-mat/>

Magkos, F., Arvaniti, F., & Zampelas, A. (2006). Organic Food: Buying More Safety or Just Peace of Mind? A Critical Review of the Literature. *Critical Reviews in Food Science and Nutrition*, 46(1), 23-56. doi: 10.1080/10408690490911846

Magnusson, M. K., Arvola, A., Hursti, U-K. K., Åberg, L., & Sjöden, P-O. (2001). Attitudes towards organic foods among Swedish consumers. *British food journal*, 103(3), 209-226. doi:10.1108/00070700110386755

Magnusson, M., & Biel, A. (2005). *Konsumentens val av miljövänliga livsmedel* (Rapport Mat21, 7/2005). Uppsala: Uppsala Universitet. Göteborg: Göteborgs Universitet.

Naturvårdverket. (2013). *Miljömålssystemet*. Hämtad 2013-04-09 från <http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Sveriges-miljomal/Miljomalssystemet/>

Ngobo, P. V. (2010). What drives household choice of organic products in grocery stores?. *Journal of retailing*, 87(1), 90-100. doi:10.1016/j.jretai.2010.08.001

Nilsson, J. (2007). *Ekologisk produktion och miljö kvalitetsmålen - en litteraturgenomgång*. Uppsala: Centrum för uthålligt lantbruk, Sveriges lantbruksuniversitetet.

Nilsson, K. (2006). *Jämförande studie på miljöverkan från ekologiskt och konventionellt producerade livsmedel med avseende på växthuseffekt och övergödning*. Göteborg: SIK.

Padel, S., & Foster, C. (2005). Exploring the gap between attitudes and behaviour: Understanding why consumers buy or do not buy organic food. *British Food Journal*, 107(8), 606-625. doi: 10.1108/00070700510611002

Patel, R., & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Pearson, D., Henryks, J., & Jones, H. (2010). Organic food: What we know (and do not know) about consumers. *Renewable Agriculture and Food Systems*, 26(2), 171-177.
doi: 10.1017/S1742170510000499

Pino, G., Peluso, M. A., & Guido, G. (2012). Determinants of Regular and Occasional Consumers' Intentions to Buy Organic Food. *The Journal of Consumer Affairs*, 46(1), 157-169.
doi: 10.1111/j.1745-6606.2012.01223.x

Prop. 2000/01:130. *Svenska miljömål - delmål och åtgärdsstrategier*. Hämtad 2013-04-01 från <http://www.regeringen.se/content/1/c4/11/97/7808aab9.pdf>

Riksdagen. (2010). *Uppföljning av ekologisk produktion och offentlig konsumtion*. Stockholm: Miljö- och jordbruksutskottet (MJU), Sveriges riksdag.

SFS 1992:1434. *Högskolelag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Smith, S., & Paladino, A. (2010). Eating clean and green? Investigating consumer motivations towards the purchase of organic food. *Australasian Marketing Journal*, 18(2), 93-104.
doi: 10.1016/j.ausmj.2010.01.001

SOU 2004:119. *Hållbara laster. Konsumtion för en ljusare framtid*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.

Statistiska Centralbyrån. (2012a). *Försäljning (inkl moms) av ekologiska livsmedel och alkoholfria drycker inom handeln efter varugrupp (enligt COICOP). År 2004 - 2011*. Hämtad 2013-04-16 från http://www.scb.se/Pages/SSD/SSD_SelectVariables___340487.aspx?px_tableid=ssd_extern%3aEkoLivs&rxid=4643ab3f-5d6a-4108-8375-1cedb6d283e2

Statistiska Centralbyrån. (2012b). *Livsmedelsförsäljningsstatistik 2011. Livsmedelsförsäljningen inom detaljhandeln*. Hämtad 2013-05-03 från http://www.scb.se/statistik/HA/HA0103/2011A01/HA0103_2011A01_SM_HA24SM1201.pdf

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 2013-04-24 från http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/H0014.pdf

Williamson, C. S. (2007). Is organic food better for our health?. *Nutrition Bulletin*, 32(2), 104-108. doi:10.1111/j.1467-3010.2007.00628.x

Wivstad, M. (Red.). (2013). *Forskningsagenda för ekologiskt lantbruk 2013. Forskningsutmaningar och kunskapsbehov inom ekologisk produktion och ekologisk mat.* Uppsala: SLU, EPOK - Centrum för ekologisk produktion och konsumtion.

World Commission on Environment and Development (WCED). (1987). *Our Common Future.* Oxford: Oxford University Press.

Zepeda, L., & Deal, D. (2009). Organic and local food consumer behaviour: Alphabet Theory. *Internationeal Journal of Coconsumer Studies*, 33(6), 697-705.
doi: 10.1111/j.1470-6431.2009.00814.x

Bilaga 1 – Ekologiska livsmedelsmärkningar

http://ec.europa.eu/agriculture/organic/eu-policy/logo_sv

<http://www.krav.se/ladda-ner-market>

Bilaga 3 – Valmöjligheter i livsmedelsbutiken

Exempel på valmöjligheter som du kan komma att ställas inför när du handlar:

- Priser och specialerbjudanden
- Olika märkningar
- Olika fabrikat
- Utgångsdatum och färskhet/utseende
- Vana
- Smakpreferenser
- Innehåll, ex. näringsämnen, e-nummer
- Varans ursprung
- Hälsospekter/allergier

Deltagaren har köpt en eller flera ekologiska livsmedelsvaror.

- Var det något som du hade tänkt köpa idag men som du inte köpte?
 - Vad var det? Vad var anledningen till att du inte köpte det?
- Välj ut en ekologisk vara och hur deltagaren tänkte vid valet av den varan.
 - Vad var det som gjorde att man valde varan?
 - Om köpet är vanemässigt: Hur blev det en vana? Vad var det som ledde dig till det beslutet?
- Om jämförelser gjordes med andra varor i samma livsmedelsgrupp (eko vs. konventionellt)
 - Vilka aspekter jämfördes? (Miljö, smakpreferens, pris/specialerbjudanden, rättvisemärkt, utseende, färskhet, storpack vs. mindre förpackningar, närproducerat eller ej, utgångsdatum, hälsa, innehållsförteckning/näringsinnehåll ex. fettprocent)
 - På vilket sätt påverkade aspekten/aspekterna valet eko/konventionell?
- Om det var uppenbart att ett livsmedel aktivt uteslöts av deltagaren (t ex bananer)
 - Hur gick tankarna då? Vad valde du emellan? Vad gjorde att livsmedlet uteslöts?

Deltagaren har *inte* köpt någon ekologisk livsmedelsvara.

- Var det något som du hade tänkt köpa idag men som du inte köpte?
 - Vad var det? Vad var anledningen till att du inte köpte det?
- Om jämförelser gjordes med andra varor i samma livsmedelsgrupp (eko vs. konventionellt)
 - Vilka aspekter jämfördes? (Miljö, smakpreferens, pris/specialerbjudanden, rättvisemärkt, utseende, färskhet, storpack vs. mindre förpackningar, närproducerat eller ej, utgångsdatum, hälsa, näringsinnehåll ex. fettprocent)
 - På vilket sätt påverkade aspekten/aspekterna valet eko/konventionell?
- Om det var uppenbart att ett livsmedel aktivt uteslöts av deltagaren (t ex bananer)
 - Hur gick tankarna då? Vad valde du emellan? Vad gjorde att livsmedlet uteslöts?
- Vad var anledningen till att du inte valde att köpa ekologiska livsmedelsvaror?

Bilaga 5 – Exempel på analysförfarandet

Meningsenhet	Kondenserad meningsenhet	Kod	Kategori	Tema
Mmm, jag stod och funderade på havregrynen där, om ekologiskt, men den är en sån jag vet att den kostar ganska lite... det var ett storpack och jag äter ju mycket havre... jag tänker att det som det kostar extra med mjöl som är ekologiska och havregryn det vägs upp av att jag inte köper bröd utan alltid bakar själv.	Det som det kostar extra med ekologiskt mjöl/gryn kompenseras av att baka bröd själv, istället för att köpa bröd.	Ekologiskt kostar extra.	Pris	Pris
...om vi skulle köpa samma mängd ekologiskt då skulle det vara 150 kr och dom här är typ 40, då köper vi det...Jättedyrt. Visst är det bra men man måste ju tänka på sin egen ekonomi ibland.	Man måste tänka på sin ekonomi, även om ekologiska cashewnötter är bra.	För dyrt med ekologiska nötter.		
...Ketchup är typ den enda grejen jag kollar på allt... den är ekologisk, för det använder jag så pass lite, men annars tar jag ju inte ekologiskt.	Ketchup räcker länge för jag använder lite åt gången, då väljer jag ekologiskt.	Om något räcker länge kan man kosta på sig att köpa ekologiskt.	Räcker länge.	
...jag är uppvuxen på en ekologisk bondgård, eller uppvuxen på ett ekologiskt lantbruk i alla fall, så jag eh, tycker det är rätt så viktigt. Inte det här att rädda världen eller så, men om man kan göra det lilla så kan man göra det lilla, tänker jag.	Har med sig från uppväxten att det är viktigt med ekologisk produktion. Alla bäckar små...	Vet med sig att ekologisk mat är ett sätt att bidra.	Förförståelse	
Men det känns bättre, att man vet lite mer och så, det är ju ändå en märkning... ekologiskt är ju inte alltid positivt... men som konsument har man ju inte tid att gå och forska i varje vara, så då antar man att ekologiskt blir bra... så det är jag medveten om... sedan finns det ju andra märkningar som man borde kolla på men man blir lite lat.	Ekologisk märkning gör att man vet lite mer om varan. Bara för att varan är märkt som ekologiskt betyder inte det att varan är bra i alla avseenden. Märkningen gör det lättare för konsumenten att välja.	Märkningen på ekologiska varor underlättar för konsumenten att välja.	Märkning	Kännedom